

2654

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap
Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri Anabilim Dalı

TÜRK DEVRİMİNİN YORUMLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

M. Yücel KARLIKLİ

İSTANBUL — 1987

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İÇİNDEKİLER

	Sayfa:
ÖNSÖZ.	I
GİRİŞ.	II
BİRİNCİ BÖLÜM.	
§.1. KAVRAMSAL YAKLAŞIM.	1-10
I. Kavram Sorunu.	1
1. Toplumsal Bilimlerde.	1
2. Türkçe'de.	2
3. Türk Devrim Tarihi Çalışmalarında.	2
4. Kavram Sorununun Tarihsel Gelişimi.	3
II. Temel Kavramlar.	5
1. Genel Olarak.	5
2. Devrim Kavramı.	5
3. Türk Devrimi Kavramı.	8
§.2. GÖRÜŞÜMÜZ.	11-13
I. Kavram Bulanıklığı ve Toplumsal Gelişme.	11
II. Devrim Kavramı.	11
1. Anlamı.	11
2. İçeriği.	12
III. Türk Devriminin Anlamı.	13
IV. Kavram Sorununun Yorumlara Etkisi.	13

İKİNCİ BÖLÜM

§.1. YORUMLARIN BUGÜNE KADAR OLAN SINIFLANDIRILMASI.	14-19
I. Genel Olarak.	14
II. Yorumların Bugünkü Durumu.	14
III. Yorumların Sınıflandırılması.	16
1. B. Akarsu'ya Göre.	16
2. S. Sinanoğlu'na Göre.	18
§.2. YORUMLARIN YENİDEN SINIFLANDIRILMASI	20-39
I. Genel Olarak.	20
II. Tikel (Kısmi) Batılılaşma Görüşü.	20
1. Açıklama.	20
2. Eleştiri.	24
III. Tümel (Tam) Batılılaşma Görüşü.	27
1. Çağdaşlaşma.	27
2. Batılılaşma.	30
3. Türk Aydınlanması.	33
4. Milli Türk Rönesansı.	33
IV. Sınıfsal Devrim Görüşü.	34
1. Açıklama.	34
2. Eleştiri .	36
a. Yerli Yazarlara Göre.	36
b. Yabancı Yazarlara Göre.	38

§.3. YORUMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GÖRÜŞÜMÜZ	40-45
I. Yorumların Karşılaştırılması.	40
II. Kültür-Uygarlık Ayrımı.	40
III. Osmanlı Batılılaşma Hareketleri ve Türk Devrimi	42
IV. Batı Kaynaklı Kuramlar ve Türk Devrimi	43
V. Avrupa ve Yakın Dönem Türk Tarihi.	44
VI. Türk Devriminin Yorumlanmasına İlişkin Görüşümüz	44
SONUÇ	46
KAYNAKÇA:	50

ÖNSÖZ.

Bilindiği gibi, üniversitelerde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitülerinin kurulmasından önce, Türk Devrim Tarihi üzerine çalışma yapılması, ancak bireylerin kendi kişisel ilgi ve çabalarıyla mümkün olmakta, bu çalışmalar sınırlı bir düzeyde kalmaktaydı.

Oysa bugün, sözkonusu enstitüler, dar alanda çalışan, amaçları tanımlanmış uzmanlık kuruluşları olarak, bilimsel bilgi üretimine somut katkılar sağlama yolunda ilerlemektedirler.

İşte, "Türk Devriminin Yorumları" konulu bu çalışmayı benzerlerinden ayıran, diğerlerine göre anlamlı kılan özelliği, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde hazırlanan ilk yüksek lisans tezlerinden biri olmasıdır.

Bu tezin hazırlanmasında yakın desteğini gördüğüm, konunun belirlenmesinden sonuç aşamasına gelinceye dek değerli yönlendirmeleriyle etkin katkı sağlayan Danışmanım Prof. Dr. Erol CİHAN'a en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

M. Yücel KARLIKLI
Kasım-1987 İSTANBUL

GİRİŞ.

Atatürk ve Türk Devrimi konusunda yazılanlar, Türkiye'deki tüm yayın etkinlikleri içinde çok önemli bir bölümü oluşturuyor. Salt bu durum bile, genel olarak Türk Devrim Tarihi üzerindeki ilginin yoğunluğunun bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Türk Devrimi adı verilen olayın anlamını ve kapsamını konu alan araştırmaların çokluğuna karşılık, bu görüşleri derleyen ve sınıflandıran yayınların sayısı oldukça sınırlıdır. Onedence Türk Devriminin Yorumları başlığı altında ele alınan bu çalışmayla, geniş alana yayılmış değişik görüşlerin sistemleştirilmesi, ayrıştırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Kuşkusuz, bu amaca ulaşmada bilimsel düşünce ilkelere bağlı kalma yöntemi izlendi. Dolayısıyla, seçilen görüşlerin de aynı kıstasları içerenler arasından belirlenmesine olabildiğince özen gösterildi. Çalışmada yer verilen yorumların sahipleri, Türk akademik çevresinin üyeleriyle sınırlandırılırken, yabancı bilim adamlarının görüşlerine çok az yer verildi. Zaman açısından ise yakın tarihler ağırlıkta olmak üzere, yaklaşık yirmi yıllık bir süre sınır olarak gözönüne alındı.

İki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünü, yorumların daha net ortaya konulabilmesi için üzerinde durulması bir anlamda zorunlu olan kavramsal yaklaşım oluşturuyor.

İkinci bölümde, asıl konunun, Türk Devriminin Yorumları üzerinde durarak, değişik değerlendirmeler arasındaki ortak paydalardan hareketle, yeni bir sınıflandırma önerisi geliştirmeye çalışılmaktadır.

Genel olarak derleme ve sınıflandırma işlevlerini yerine getirmeye öncelik vererek, konunun sürekliliğini korumak amacıyla kişisel görüşlerimizi asıl metne karıştırmamaya özen gösterdik. Bölümlerin sonuna eklenen, bir anlamda parantez içinde verilen değerlendirme ve yorumlar ise kendi görüşlerimizi sergiliyor.

Bu araştırma kendisinden sonra, bu konuda yapılacak yeni araştırmalara, Türk Devrimini yorumlayacak kişilere ipuçları verirse yazar amacına ulaşmış olacaktır.

TÜRK DEVRİMİNİN YORUMLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

Şİ. KAVRAMSAL YAKLAŞIM.

I.Kavram Sorunu.

1. Toplumsal Bilimlerde.

Hemen hemen tüm bilim dallarının, her biri değişik kavramları belirtmek için kullanılan teknik terimlerden oluşmuş özel bir dili (üstdil-terminoloji) vardır.Kuşkusuz toplumsal bilimler için de bu genelleme geçerlidir.Ancak, toplumsal bilimlerde kullanılan terimlerin günlük konuşma diline aktarılması olgusu, diğer bilim dallarına oranla daha yaygındır.Bu durum, toplumsal bilimlerin çalışma alanlarının toplumun kendisi olmasından ötürü bir ölçüde doğal sayılabilirse de, özel terimlere günlük kullanımda asıl içeriğinden bağımsız, değişik anlamlar yüklenmesi sorun oluşturmaktadır.Çünkü zaman içinde anlam değişimleri, geri besleme yoluyla yeniden bilim ortamına dönmekte, böylece kavram kargaşası ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan doğa bilimlerinden nitelik açısından ayrılıklar gösteren toplumsal ve siyasal bilimlerde, ele alınan konular önemli ölçüde soyut kavramlar içerir.Bu durumun iletişim aksaklıklarına yol açmasını önlemenin yolu, terimlerin hangi kavramlara karşılık olarak kullanıldığının açıkça gösterilmesidir.Değişik dönemlerde, aynı terimlere, değişik kişiler tarafından, başka başka anlamlar verilmesi sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Böylesi duyarlı bir konuda gereken özenin gösterilmemesi, ortaya konulan düşüncelerin bilimsel olma özelliğini büyük ölçüde zedelediği gibi, aynı konu üzerinde çalışan kişiler arasında iletişim kanalları kurulmasını da güçleştirmektedir.

2. Türkçe'de.

Türkçe'nin bilim dili olmasının tarihi, Cumhuriyet'in kuruluşuyla başlar.(1)Bilim dili olarak Türkçe'nin bu genç ve canlı özelliği kısa zamanda çok sayıda kavramların oluşması, yeni terimlerin bulunması zorunluluğunu kaçınılmaz kılar.Yeni bir terimin topluma maloluşu bir süreçtir.Zamana gereksinim duyar.Bu bakımdan herhangi bir toplumsal olayın yorumu yapılırken, kavramın ortaya çıkışıyla yorum yapıldığı tarih arasındaki zaman içinde anlam değişimine uğrayıp uğramadığı önemlidir.Kimi zaman aynı terimle değişik kavramlar açıklanmaya çalışılırken, kimi zaman da tek bir kavrama karşılık olarak değişik terimler kullanılmaktadır.

3. Türk Devrim Tarihi Çalışmalarında.

Türkçe'de sözkonusu olan kavram kargaşasının en canlı örnekleri Türk Devrim Tarihi çalışmalarında ve özellikle Türk Devriminin yorumlanmasına ilişkin yapıtlarda görülmektedir.Örneğin, ihtilal, inkılap, devrim, reform, evrim kavramları ülkemizde bugün bile aydınlığa kavuşmamış olup (2), günümüz Türkçesinde devrim denildiğinde kimi zaman inkılap, kimi zaman da ihtilal anlaşılmaktadır.(3)

Bu kavramların anlamları üzerinde görüş birliğine varılamamış olması, bir çok araştırmacının zaman zaman yakındığı bir sorun görünümündedir.Emre Kongar Atatürk Reformları,

(1)Şerafettin Turan, Atatürk ve Ulusal Dil, Ankara:1981, s.16-17. ve Tahsin Yücel, Dil Devrimi ve Sonuçları, Ankara:1982, s.110-142.

(2)H.Veldet Velidedeoğlu,"Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılında 'Devrim' ve Anarşi", Türk Dili, 353 (1981):683

(3)Toktamış Ateş, Türk Devrim Tarihi, İstanbul:1980, s.32

Atatürk İhtilali, Atatürk İnkılabı, Türk Devrimi, Türk İnkılabı gibi terimlerin sıklıkla birbirleri yerine kullanılmasına dikkati çekerken (4), Özkan İzgi ise bu karışıklığın Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin okutulması için yazılan kitaplara da yansıdığını belirterek, devrin modasına göre Devrim Tarihi, Türk Devrim Tarihi, İnkılap Tarihi, Türk İnkılap Tarihi adları altında bir kaç yıl önce yayımlanan ve üstelik bir kaç baskısı da yapılan Türk Devrim Tarihi kitaplarının hemen Türk İnkılap Tarihi'ne çevrilerek yeniden basıldıklarını söylüyor.(5)

4.Kavram Sorununun Tarihsel Gelişimi.

Yakın Dönem Türk Tarihi içinde yaşanan siyasal olayların ışığında ihtilal, inkılap ve devrim terimlerinin kullanılışında görülen değişimlere kısaca bakmak, başka bir deyişle kavram kargaşasının bir kesitinin de olsa tarihçesini belirlemek yerinde olacaktır.

İnkılap zaman içinde anlam değişikliklerine uğrayarak günümüze dek ulaşmış bir terimdir.Osmanlı Devleti döneminde önceleri kurulu düzeni yıkmaya yönelik bir anlam taşıdığı gerekçesiyle olumsuz olarak nitelenmiş, ancak imparatorluğun son dönemlerinde yaşanan siyasal olayların sonucu beğenilen değişiklikleri anlatmak üzere olumlu bir anlam kazanmıştır.(6)

Cumhuriyet kurulduktan sonra, özellikle Atatürk'ün yaşadığı dönemde gerçekleşmekte olan dönüşümlerin siyasal bir iktidar değişikliğinden daha derin toplumsal ve ekonomik sonuçları olacağını görenler, ihtilal yerine inkılap terimini yeğlemişlerdir. (7)

(4) Emre Kongar, Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk, İstanbul:1983, s.19-20.

(5) Özkan İzgi, "Türk İnkılap Tarihi Derslerinin Metod ve Kaynaklar Açısından İncelenmesi", I.Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Semineri, Samsun:1985, s.22.

(6) Niyazi Berkes, Atatürk ve Devrimler, İstanbul:1982, s.133-152
Ö.Asım Aksoy, "Atatürk'ün Dilimize Kazandırdığı Güç", Türk Dili, 353 (1981), 660.

(7) Kongar, a.g.y., s.20-21

Devrim sözcüğü, gerek inkılap, gerekse ihtilal sözcüklerinden çok daha kısa bir geçmişe sahiptir. İlk olarak Atatürk'ün 9 Mart 1935'te Cumhuriyet Halk Partisi 4. Büyük Kurultayındaki söylevinde ve yine aynı yıl yayımlanan Cep Sözlüğünde devrim sözcüğü inkılabın karşılığı olarak kullanılmıştır.(8)

Kavramların henüz tam olarak oturmadığı Cumhuriyetin ilk yıllarında inkılap teriminin anlamı konusunda da bir tür bulanıklık sözkonusu olmuş (9), devrim terimi bu aşamada gerçekleştirilmekte olan inkılabın bulunan uygun Türkçe karşılık olarak ortaya atılmıştır.(10)

Devrimin inkılabın karşılığı olarak algılanışı 1960 yılına gelinceye değin bu biçimiyle sürmüştür.(11) 27 Mayıs 1960 yönetim değişikliğinin adlandırılması konusu gündeme geldiğinde ise ihtilal teriminin de devreye girerek devrimle aynı anlamı yüklediğini görüyoruz.(12)

(8) Aksoy, a.g.y., s.658

(9) Ş.Süreyya Aydemir Cumhuriyetin ilk günlerindeki Ankara'yı anlatırken, inkılap ve inkılapçılık sözcüklerinin resmi edebiyatta hiç benimsenmediğini, birçok çevrenin çekimser kaldığını belirterek "Bu kelime, kullanıldığı yerlerde ise, mesela, şapka inkılâbı, din inkılâbı gibi, delâlet ettiği manalarla münasebeti olmıyan hususlarda daha çok kullanıldı" diyor. Suyu Arayan Adam, Ankara:1959, s.46-48.

(10) O dönemde sözkonusu olan düşünce, dönemin Maarif Vekili Dr.Reşid Galip'in Üniversite Reformu sırasında, İstanbul Üniversitesinin açılışında yaptığı konuşmadan çıkarılabilir: "Üniversite yeni bir müessesedir. Ananesi kendisi ile başlayacaktır. Müessese Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nce öztürkçe münasip bir ad bulununcaya kadar Üniversite adını taşıyacaktır". İstanbul Üniversitesi Kuruluş, Tarihçe, Teşkilat ve Öğretim Üyeleri, İstanbul:1983, s.17.

(11) 1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 15 Ocak 1945 tarih ve 4695 sayılı yasayla dilinin değiştirilmesi sırasında, 3.2.1937 tarih ve 3115 sayılı yasayla 2.maddesinde yapılan değişiklikle getirilen inkılapçılık terimi, devrimcilik olarak değiştirilmiştir. Server Tanilli, Anayasalar ve Siyasal Belgeler, İstanbul:1976, s.68., Aksoy a.g.y. s.156

(12) Bkz. 1961 Anayasası'nın hazırlık döneminde oluşturulan taslak metinler. Tanilli, a.g.y. Ayrıca TDK'nın Özleştirme Kılavuzunda devrimin karşılığının "İnkılap, ihtilal" olarak gösterilmesi zaman içinde devrimin ihtilalle eşanlamlı görülmesinin sistemleştiği izlenimini uyandırmaktadır. Ankara:1978, s.126

Son yıllarda yaşanan siyasal olayların da etkisiyle devrimin salt ihtilalin karşılığı olarak görülmesinin yaygınlık kazanması sonucu, bu sözcük resmi siyasal sözlükten çıkartılmış, yerine yeniden inkılap kullanılır olmuştur.(13)

II.Temel Kavramlar.

1.Genel Olarak.

Türk Devriminin Yorumları konusunda üzerinde durulması gereken iki temel kavramın belirlenmesi gerekiyor:Devrim ve buna bağlı olarak Türk Devrimi.Kısaca özetlenmeye çalışılan kavram karışıklığının neden olduğu sorunların aşılabilmesi açısından konuya, devrim terimiyle ilgili kavramların ayrı ayrı açıklanması yolunu izlemek yerine doğrudan devrimden hareketle yaklaşmak yerinde olacaktır.Bu yolla bir yandan ihtilal ve inkılap terimlerine yüklenen değişik anlamlarla, bu terimlerin devrim sözcüğü ile karşılanması olgusu belirginleştirilirken, diğer yandan Türk Devrimi kavramıyla bağlantı kurulması kolaylaşacaktır.

2.Devrim Kavramı.

Değişik görüşler incelendiğinde, devrim teriminin çoğunlukla inkılabın karşılığı olarak kullanıldığı görülüyor.

(13) 1982 Anayasası'nın başlangıç bölümünde ve altı maddesinin 1961'dekinden farklı olarak inkılabın kullanılması, anayasada kullanılan "bütün kelime ve terimlerin" devlet dilinin malı olarak resmi yazışmalara örnek oluşturmasını öngören 26.9.1984 tarihli Başbakanlık genelgesi bu saptamaya kanıt olarak gösterilebilir.Bkz.Hasan Eren-Hamza Zülfikar, Anayasa Sözlüğü, Ankara:1985, s.VII,91. Bu dönemde kurum ve ders adlarındaki devrim sözcüklerinin inkılap olarak değiştirilmesi ve Üniversitelerarası Kurul tarafından kabul edilen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi Müfredat Programında (İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı II 1987, İstanbul: 1987, s.440.)İnkılap Kavramı Münasebetiyle Üzerinde Durulması Gereken Bazı Kavramlar başlığı altında devrim terimine yer verilmemesi de aynı kapsamda değerlendirilebilir.

Bu genellemeye varılırken izlenen değişik yolları ve genelleme dışında kalan düşünceleri ayrı ayrı ele almak yerinde olacak.

Devrimi inkılabın karşılığı olarak kullananlar arasında ihtilal-devrim ilişkisini "ihtilal devrimin ilk aşamasıdır" biçiminde açıklayarak sistemleştirenlere göre ihtilal ve inkılap bir bütündür.Eski düzenin zorla yıkılması demek olan ihtilal, yeni siyasal düzenin kurulması süreciyle birlikte inkılabı oluşturur.Devrimin inkılabın karşılığı olduğu düşüncesinin doğal sonucu olarak ihtilal devrimin ilk aşamasıdır.(14)

Özünde büyük bir ayrılık olmamakla birlikte, daha ayrıntılı sayılabilecek diğer bir yaklaşım, devrim olgusunu üç aşamada ele almaktadır.Bu tanıma göre devrim, inkılap sözcüğünün karşılığı olarak, bir yandan var olan düzeni zor kullanılarak yıkmaya hazırlıklarını, düzenin yıkılmasını, aynı zamanda da yeni kurulan düzeni hep birlikte açıklar.Devrim üç evrede gerçekleşir.Birinci evre toplumda değişiklik düşüncesinin, yeni düşünce akımlarının geliştiği evredir.Daha çok düşünürlerin ve yazarların yön verdikleri bir dönemdir.Devrim düşüncesi halk tarafından benimsenince bir güç haline gelir.İkinci evre eylem evresidir.Bu dönem ihtilal dönemidir.İhtilal başarıya ulaşırsa, yani etkili olursa meşruluk kazanır ve yasallaşır.Üçüncü evreyse yıkılan, bozulan düzenin yerine bir yenisinin kurulduğu dönemdir.Bu yeniden kurmayla devrim başarılmış olur.İhtilal, görüldüğü gibi devrimin ancak bir evresini, daha doğrusu tamamlanmamış bir durumu dile getirir.(15)

(14) H.Nail Kubalı, Türk Devrimi (İnkılap) Tarihi, İstanbul: 1973, s.53., Ateş, a.g.y. s.32., Ahmet Mumcu, Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, İstanbul: 1984, s.2., Erol Cihan, Türk İnkılap Tarihi Notları I, İstanbul:1983, s.50.

(15) Hamza Eroğlu, Türk Devrim Tarihi, Ankara:1977, s.7-8. Murat Sarıca, Siyasal Tarih, İstanbul:1980 s.18. Sarıca, değerlendirmesinde siyasal sınıf olgusuna verdiği ağırlıklı payla Eroğlu'ndan ayrılıyor.

Devrimin inkılabın karşılığı olduğunu savunanlar arasında yer alan bir diğer görüşe göre devrim, aynı devirme anlamını taşıdığı için inkılabın karşılığıdır. İhtilal ise toplum düzenini bozup karıştırma anlamı taşır ve Türkçe'deki karşılığı kargaşadır. Bu olumsuz anlamıyla da devrimle aynı anlamda kullanılamaz. (16)

Bir başka yazar ise inkılabı "gelişmeğe, tekâmüle doğru bir değişiklik", ihtilali "mevcut bütünlüğü, ahengi bozmağa, düzeni parçalamağa, nizamı dağıtmağa yönelik bir kavram" olarak tanımlarken bir önceki görüşe yaklaşmakta, ancak devrimi ihtilalin karşılığı olarak görmekte ve aynı olumsuzlukları taşıdığı gerekçesiyle reddetmektedir. (17)

Oysa devrim ihtilal anlamında da kullanılmaktadır. Devrim, bu anlamda kullanıldığında bir grubun devleti ya da daha doğrusu devlet aygıt ve örgütünün başı olan yönetim mekanizmasını ele geçirmesidir. (18)

Bir başka anlatımla devrim, yalnız siyasal anlamda düşünüldüğü zaman ihtilal, ekonomik ve siyasal bağlamda kullanıldığı zaman da inkılap karşılığıdır. (19) Siyasal, toplumsal, ekonomik ilişkiler düzeninde zorla değişmeye yol açan bir olay olarak tanımlanabilecek devrimle söz konusu edilen değişmeler, alışlagelmışten "hızlı" ve "kapsamlı"dır, "yapı değişmesi"ne neden olur. Bu özellikleriyle devrim, diğer toplumsal değişme türlerinden ayrılır. (20)

İhtilal, inkılap ve devrim terimleri arasındaki ilişkiyi böylece özetledikten sonra bir parantez açarak uygulamada izlenen tutumların karşıtı bir noktayı vurgulamak gerekiyor. Bu sözcüklere hangi anlam yüklenirse yüklensin, bu kavramlar olumlu yada olumsuz hangi değer yargısıyla ele alınırsa alınsın, devrim terimi ihtilalin de, inkılabın da tam karşılığı değildir. Devrim, diğerlerinin sahip olduğu tüm anlam-

(16) Aksoy, a.g.y., s.657.

(17) İbrahim Kafesoğlu, (M. Saray'la birlikte) Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller, İstanbul:1983

(18) Ateş, a.g.y., s.32.

(19) Kongar, a.g.y., s.21-23.

(20) Kongar, a.g.y., s.23.

ları içermemesine karşılık, onların yerine kullanılmakta, bir anlamda ikame edilmektedir. Ancak bir noktada devrim diğerlerinden ayrılmakta. Bu nokta, devrimin "özgün kimliğinde", "yeni" oluşundadır. (21)

3. Türk Devrimi Kavramı.

Türk Devrimi'yle Atatürk Devrimi deyimleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Atatürk'ün Türk Devriminin gerçekleştirilmesindeki özel konumu sonucu bu iki terim özdeşleştirilmiştir. (22)

Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin kuruluşunun tam anlamıyla bir devrim olduğu (23), belirtilirken, emperyalist dünyaya karşı ulusal planda ilk hareketin Türk Devrimiyle gerçekleştiği savunulmaktadır. (24)

Terimler konusunda görülen anlaşmazlığın bir sonucu olarak Türk Devriminin, ihtilali içerip içermediğine ilişkin olarak farklı görüşlere rastlanmaktadır.

- (21) Türk Dil Devriminin iç yapı açısından salt nedensizliğin ağır bastığı bir düzenden ikincil nedenliliğe öncelik tanıyan bir dizgeye geçiş olarak yorumlanabileceğini belirten Berke Vardar, ihtilal, inkılap ve devrim sözcükleri arasındaki ilişkiyi açıklamakta yararlanabileceğimiz şu değerlendirmeyi yapıyor: "Eski bir sözcükle aynı mantıksal ya da düzanlamsal değer içeren yeni bir sözcük çağrışımsal, yananlamsal bir gereksinme sonucu bundan doğan değer ayrılıklarından ötürü öbürünün yerini alır. Örneğin, okul ve mektep sözcükleri düzanlam açısından birbirine eşit birimler olarak aynı göndergeye (gösterilen nesneye) bağlanmakla birlikte, yananlam bakımından ayrılırlar birbirlerinden; çünkü biri 'yeni', öbürü 'eski' yananlamını içerir. Onun için de: Okul/mektep" Dil Devrimi Üstüne, İstanbul:1977, s.34-35.
- (22) İsmet Giritli, "Kemalizmin Sosyo-Ekonomik Yönü", Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Simpozyumu Bildirileri, İstanbul:1975, s.292.
E. Ziya Karal, Atatürk ve Devrim, Ankara:1980, s.43.
Erol Cihan, "Atatürk Devrimleri Yorumları", Deniz Harp Okulu Atatürk Konferansları, İstanbul:1981, s.1.
- (23) Ateş, a.g.y., s.35
- (24) T. Zafer Tunaya, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul:1983, s.89.

Türk Devrimi içinde aynı zamanda bir ihtilal hareketinin var olduğu, Milli Mücadelede düşmanlarla savaşılması yanında, ülke içindeki siyasal iktidarın ve onun kaynağının el değiştirmesinin önemi vurgulanırken (25), dışı karşı yürütülen savaşta başarı kazanılması nedeniyle örneğin Fransa'daki gibi kanlı olmasa da özü bakımından bir ihtilal olduğu belirtilmekte.(26)

Karşıt düşünceye göre, Atatürk'ün sosyal ve kültürel alanlarda meydana getirdiği değişiklikler bozucu, dağıtıcı, perişan edici olmaktan, yani ihtilalden ve onun eşanlamlısı devirmek, alt üst etmekten türetilen devrimden çok uzak değişikliklerdi. Bu değişiklikler birer inkılap niteliğindeydi.(27)

Kaynaklara bakıldığında Atatürk Devrimleri (ya da inkılapları) biçimindeki çoğul kullanımın Türk Devrimine göre daha yaygın olduğu görülüyor.(28) Bu durum ilk bakışta kullanıma yönelik biçimsel bir ayrıntı olarak değerlendirilebilirse de, temelinde önemli teorik sorunlar bulundurmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında şapka, giyim, yazı gibi konularda gerçekleştirilen düzenlemeler, Türk Devrimi olarak adlandırılan toplumsal değişim sürecinin değişik alanlardaki izdüşümleri, tek bir devrim bütünüünün parçaları, aşamalarıdır. Türk Devrim hareketleri yaygındır, birden fazladır, ama devrim tektir.(29) D olayısıyla bir bütünle parçalarının aynı adla anılması çelişki oluşturmaktadır.

(25) Ergun Özbudun, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II, Ankara:1986, s.80.

(26) Mumcu, a.g.y., s.5-6. Ancak Mumcu bu konudaki görüşünü değiştirmiştir. Bkz. "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersinin Öğretiminde Yapılan Yanlışlar", I. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Semineri, Samsun:1985, s.51.

(27) Kafesoğlu, a.g.y.

(28) Cihan, Türk İnkılap..., s.14

(29) Cihan, a.g.y., s.62

Çoğul kullanımda yer alan devrim sözcüğü, genel tanımın dışında çok özel bir yoruma dayanmaktadır. Sözkonusu değişikliklerin devrim olarak adlandırılması durumunda geçmişte benzeri alanlarda yapılan düzenlemelere de aynı adı vermek, örneğin Türkler'in tarihte yaklaşık on kez yazı devrimi yaptıklarını söylemek gerekecektir.(30)

Diğer yandan, bu özel kullanımda sözü edilen devrimlerin sayısı konusunda görüş birliği sağlanamamakta, kimi kaynaklarda "özgün" devrimlerle karşılaşılmaktadır.(31) Bu arada devrim yerine reform teriminin kullanılmasının daha uygun olacağı ileri sürülmekte (32), "Atatürk inkılapları" biçimindeki kullanımda reform ve yenilik anlamının bulunduğu savunulmaktadır.(33) Nitekim özellikle batı dillerine yapılan çevirilerde devrim teriminin sözlüklerde yer alan karşılıkları yerine reform sözcüğünün yeğlenmesi bu görüşün ürünüdür.

-
- (30) Türkler'in tarihte kullandıkları alfabeler için bkz. Harf İnkılabı Simpozyumu, İstanbul:1983. Abdülkadir Karahan, s.7-12 ve Meral Alpay, s.13-19.
- (31) Üniversitelerarası Kurul tarafından kabul edilen Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi Müfredat Programında a.g.y. s.439 vd. kimi örneklere raslanmaktadır.
- (32) Mehmet Sağlam, "Kemalizmin Çağdaş Dünyaya Etkileri", Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Simpozyumu Bildirileri, s.507.
- (33) Kongar, a.g.y., s.21

§ 2.GÖRÜŞÜMÜZ.

I. Kavram Bulanıklığı ve Toplumsal Gelişme.

Çağdaşlaşma ve azgelişmişlikten kurtulma çabası içinde olan toplumlar, bir dizi sorunla karşı karşıya kalmakta, yaşanan hızlı ve çok yönlü değişim olgusundan olumsuz yönde etkilenmektedirler.Bu etkilenme, kendisini teknolojik yeniliklere toplumun ayak uydurmasında olduğu kadar, belki daha da fazla düşünsel düzlemde göstermekte, toplumda var olan değer yargılarındaki değişimlerin ifade edilmesi zorlaşarak, eskisinden farklı anlamlar kazanan veya yeni üretilen kavramların yerine oturması, saydamlaşması büyük ölçüde olanaksızlaşmaktadır.

Benzer bir çizgi izleyen Türkiye'de, Türk Devrim Tarihi çalışmalarında görülen terimler kargaşasını, toplumun genelinde egemen olan geniş boyutlu bir kavram bulanıklığının yalnızca bir kesiti olarak tanımlamak ve doğal saymak yanlış olmasa gerekir.

Sözkonusu kavram bulanıklığının akademik çevrenen ürünü olan yayınlarda da kendini göstermesi kaçınılmaz.Ancak en azından bilim ortamında daha tutarlı bir yol izlenmesini beklemek gerektiği kanısındayız.

Bu genel saptamaların ardından terimlerin anlamları üzerinde kişisel tutumların açıklanması, bir anlamda tartışma düzlemindeki konumun belirlenmesi gerekiyor.

II.Devrim Kavramı.

1.Anlamı.

Konumuzla ilgili olarak ihtilal, inkılap, devrim arasındaki ilişkilerin açıklanmasında karşılaşılan sorunun, yabancı bir dilden alınan sözcüklerle ifade edilen kavramların Türkçe karşılığının belirlenmesinden kaynaklandığı öncelikle belirtilmelidir.Sözcüklerin alındığı dilin Arapça olması, batı dillerinde tek bir terimle ifade edilen kavramların, birden fazla sözcükle açıklanması, kullanılagelmekte olan eski-lerin yerine yeni Türkçe karşılığın saptanmasını güçleştir-mektedir.

İnkılabın karşılığı olarak devrim, toplumda değişiklik düşüncesinin belirlediği, olgunlaştığı hazırlık döneminin ardından eski siyasal düzenin yıkılmasıyla -bir ad vermek gerekirse bu ihtilaldir- devam eder ve yıkılanın yerine yeni düzenin kurulmasıyla üç evrede gerçekleşir.

"Yıkma" ve "yeniden kurma"dan oluşan bir bütünün (inkılabın) "devirmek"ten türetilen devrimle adlandırılması, yalnızca ilk aşamayı anlattığı gerekçesiyle eleştirilebilmektedir. Oysa, yeni düzenin kurulması ancak eskisinin ortadan kaldırılmasıyla sözkonusu olabilir. Devirme eylemine verilen önem, eskiyi yıkmakla yeniyi kurma arasındaki "illiyet" bağından kaynaklanmaktadır. Bu noktada eski düzeni devirmekle iktidarı ele geçirmek birbirinden ayrılmaktadır. Salt iktidarın ele geçirilmesi, bu eylemin devrim olarak adlandırılabilmesi için yeterli değildir. Önemli olan eskinin, farklı olan yeninin kurulması için yıkılmasıdır.

2. İçeriği.

Devrim, olağanüstü olarak nitelenebilecek toplumsal bir değişme türüdür. Bu açıdan devrimlerin gerçekleştirilişine ilişkin formül üretmek olanaksızdır. Çünkü, devrimlerin düşünsel dayanakları, kanlı ya da kansız oluşları gibi nitel, sürelerinin uzunluğu, etkiledikleri coğrafyalar gibi nicel unsurları gerçekleştikleri toplumların özgül koşulları tarafından belirlenir. Dolayısıyla her devrimin özgün bir kimliği vardır.

Devrimlerin asıl karakterini yeni düzenin kurulması evresinde devrimi gerçekleştirenlerin sahip oldukları ideolojileriyle biçimlenen uygulamaları belirler. Sözkonusu uygulamalar, toplumsal kurumların yapı ve işlevlerine ilişkindir. Bu kapsamda:

- 1-Kimi kurumlar olduğu gibi korunur,
- 2-Kimi kurumların yapısı ve/veya işlevleri değiştirilir
- 3-Kimi kurumlar ortadan kaldırılır,
- 4-Eski düzende bulunmayan kimi yeni kurumlar, yeni işlevleri yerine getirmek üzere kurulur.

Devrim, bir anlamda; eski düzenden yenisine geçerken korunacak, değiştirilecek, kaldırılacak ve yeni oluşturulacak kurumlar arasında yapılan tercihler bütünüdür.

III. Türk Devriminin Anlamı.

Türkiye'de 1919-1938 yılları arasında gerçekleştirilen değişim süreci bir devrimdir. Gerçekleştirilmesi döneminde "savaş hali"nin egemen olması, Türk Devriminin anlamını değiştirmez. Kuşkusuz Kurtuluş Savaşı Türk Devrimi üzerinde etkili olmuştur. Ancak asıl önemli olan 1876 Kanunu Esasisi'nin yürürlükte olduğu Osmanlı toprakları üzerinde, Kanunu Esasi'ye rağmen ikinci bir iktidarın kurulmuş olmasıdır. Başlangıçta fiili (de facto) olarak kurulan bu iktidar, savaşın kazanılması ve ülke genelinde tek meşru otorite haline gelmesiyle hukuksal (de jure) bir nitelik kazanmıştır.

Siyasal iktidarın anayasada gösterilen kurallara aykırı olarak -bir dönem devletin yalnız bir bölümüyle sınırlı kalsa da- ele geçirilmesi ancak ihtilal olarak adlandırılabilir. Türk Devriminin bir ihtilali içerip içermediği konusunda kuşkuya düşülmesi, iktidar değişikliğinin bilinen diğer devrimlerdekine benzetilememesinden kaynaklanıyor olsa gerek.

Daha sonraki dönem yeni düzenin kurulması aşamasıdır. Türk Devrimi olarak ele alınan kavram, eski düzenin yıkılışı olgusu yanında ve ondan daha önemli olarak yeni siyasal ve toplumsal düzenin kurulması evresidir. Türk Devriminin Yorumları başlığı altında toplanan düşünceler de bu dönemde gerçekleşen değişikliklerin irdelenmesi sonucu ortaya çıkan görüşlerdir.

IV. Kavram Sorununun Yorumlara Etkisi.

Görüldüğü üzere Türk Devrimini ele alan yapıtlarda, araştırmacıların öznel tutumlarından doğan "kişiye özel" üst-diller, kavram sorununun okuyucuya yönelik anlamı yanında diğer bir gerçeği göstermektedir. O da kullanılan kavramların değişken görünümüleriyle doğrudan doğruya yorumların bir parçasını oluşturmasıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Ş 1. YORUMLARIN BUGÜNE KADAR OLAN SINIFLANDIRILMASI.

I. Genel Olarak.

Türk Devriminin yorumlanması, 1919-1938 yılları arasında kalan zaman dilimi içerisinde, büyük ölçüde Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünceleri ve eylemleriyle biçimlenerek Türkiye'de egemen olan ideolojiyle, bu ideoloji doğrultusunda izlenen politikaların devlete kazandırdığı yeni kimlik ve toplum genelinde ortaya çıkan değişikliklerin değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir.

Türk Devrimi ve Cumhuriyet Tarihi incelemelerinin kilit kavramını oluşturan Kemalizm'in ortanın sağına ve soluna, tüm demokratik görüşlere açık olduğu düşüncesi (1), bu alanda görülen çok sayıdaki yorum ve değerlendirmelerin varlığına gerekçe oluşturmaktadır.

II. Yorumların Bugünkü Durumu.

Atatürk, Atatürkçülük ve Türk Devrim Tarihinin çeşitli yönlerine ilişkin değişik tür ve kapsamdaki yayınlar büyük sayılara ulaşmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in kuruluşunun 50. yılı olan 1973'te ve Atatürk'ün 100. doğum yıldönümüne rastlayan 1981 yılında bu alanda sürmekte olan yayın çalışmalarında büyük artışlar görülmüştür.

Gerek üretilen düşüncelerin, gerekse bu düşünceleri içeren yayınların çokluğuna karşılık, Türk Devriminin yete-

(1) İsmet Giritli, "Atatürk İdeolojisi ve Gençlik", Atatürk Konferansları Dizisi, İstanbul:1986, s.52-53.

rince ve bilimsel düzeyde incelenmediği ileri sürülmektedir. Bu görüşü savunanların akademik çevreden olmaları -bu çalışmanın sınırları göz önüne alındığında- bir özeleştirili niteliği taşıması açısından önemlidir.

Bu konuda Aytekin Ataay şunları söylüyor:

Atatürkçülüğün sistemleştirilmesinde gecikildiği gibi, bunun başarılı uygulaması olan Türk Devriminin bir bütün olarak bilimsel açıklamasının yapılmasında da gecikilmiştir. Gerçekte, bölünmez bir bütün olan Türk Devriminin ayrılmaz parçalarını oluşturan çeşitli devrim hareketleri arasında var olan bağlantının bilimsel açıklaması yapılmamış ve hepsinden daha önemli olarak da, bunların felsefi dayanakları, düşünsel temelleri ortaya konulmamıştır.

Bunun günahını, önemli ölçüde, bilim kurumlarımızın ve düşünürlerimizin taşıdıklarını belirtmek yersiz ve insafsız bir suçlama sayılmamalıdır. Değerli bazı çalışmalar bir kenara bırakılacak olursa, Atatürkçülük bilimsel yöntemle çeşitli açılardan bir bütün halinde işlenmemiş, sistemleştirilmemiş, tam bir açıklığa kavuşturulmamıştır.(2)

Aynı konuda Erol Cihan'ın görüşleri ise özetle şöyle:

Bugün, Türkiye'de tek birleştirici kişilik taşıyan, Türk Devriminin düşünce biçimidir. Hatta bu düşünce biçimi bile herkesin kendi çıkarına göre, gerçek niteliğinden saptırdığı bir kimlik kazanır hale gelmiştir. Herkes Türk Devrimi (Atatürk) ilkelerini kendi anlayış ve yorumlayışına göre sergilemektedir. Gerçekte Türk (Atatürk) Devrimi ve düşüncesi, ne onun sempatanları, ne de ona karşı olanlar tarafından bilimsel bir dürüstlük içinde belirtilmemektedir.

Türk toplumunda bir uçtan diğer uca kadar, hemen herkes Türk Devrimini, Atatürkçülüğü, kendine göre yorumlamaktadır. Hatta öyle isabetsiz yorum yollarına başvurulmuştur ki, ortaya "biçimsel Atatürkçülük" çıkmıştır. Atatürkçülük, belirli bir amaca varılmak için araç olarak kullanılabilir.(3)

(2) Aytekin Ataay, "Kemalizme (Atatürkçü Öğretiye) Giriş", Prof.Dr.Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan I, İstanbul:1982, s.160.

(3) Erol Cihan, Türk İnkılap..., s.61-62.

Üniversitelerde sürdürülen Atatürk İlkeleri öğretiminin bir tarih konusu olarak algılandığını, tarihsel-kronolojik bir anlatımla incelendiğini belirten Ersin Kalaycıoğlu ise, Türk Devriminin yorumlanması konusunda da geçerli olabilecek şu değerlendirmede bulunuyor:

Bir iki istisnası olmakla birlikte, yazarların büyük çoğunluğu tarih ve hukuk eğitimi görmüş olduklarından, Atatürk İlkeleri gibi çağdaşlaşma süreciyle içiçe girmiş bir sosyo-kültürel ve siyasal değişme olayını anlatabilecek ve yorumlayabilecek çağdaş toplumbilim eğitimi görmemişlerdir. Bu nedenle Atatürk İlkelerinden bir kural koyma veya kodifikasyon olayı, ya da kronolojik gelişmeler halinde söz edilmekle yetinilmektedir. Atatürk İlkelerinin çağdaş siyaset bilimi, ekonomi, sosyal psikoloji, sosyoloji veya antropoloji bilimlerinin analiz araçlarıyla incelenmesi büyük ölçüde yapılmamış olarak kalmaktadır.(4)

III. Yorumların Sınıflandırılması.

1. B.Akarsu'ya Göre.

Türk Devrimine ilişkin yapılan yorumları sınıflandıran, kitap sayılabilecek hacımdaki tek yayın Bedia Akarsu'nun. "Atatürk Devrimi ve Yorumları" adını taşıyan bu yayın (5), yorumları sınıflandırırken hangi yazarlara dayandığını göstermemekle birlikte, yorumların sınıflandırılabilir ölçüye ulaştığını, ortaya koyduğu sınıflama düzeniyle kanıtlıyor. Bu düzene göre, Türk Devriminin yorumları şöyle sıralanıyor:

1. Atatürk Devrimiyle eski reformlar arasında bağlantı kuran görüş: Atatürk Devrimi, Tanzimattan beri gelişen düşüncelerin doruğa erişmesi ve kesinlik kazanmasıdır. Bu devrimin temellerini son 100-150 yıllık tarihimizde bulabiliriz. Dev-

(4) Ersin Kalaycıoğlu, "Bir Siyasal Değer ve Tutum Aktarma Süreci Olarak Atatürk İlkelerinin Öğretimi ve Üniversite"
I. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Semineri, Samsun:1985,
s.36.

(5) Ankara:1981.

rimi tarihsel bir süreç içine oturtanlar da soruna ayrı açılardan eğiliyorlar:

a. Atatürk Devrimini tarihsel belirlenimde bir aşama olarak görenler.

b. Bu devrimler nasıl olsa olacaktı, olayların akışı bir evrimle yine buraya varacaktı, devletin müdahalesine gerek yoktu diyenler.

Olumlu ya da olumsuz, devrimi tarihsel sürecin doğal bir sonucu olarak gören görüşün, yaygın bir düşünüş olduğunu, pek az yazarın bunun dışına çıkıp Atatürk'ün kendine öz bir devrim yaptığına değindiğini ileri süren Akarsu, sıralamasını şöyle sürdürüyor:

2. Yine bu konuyla ilgili olarak Atatürk Devriminin uygarlık ya da kültür devrimi olarak ele alınışı:

a. Uygarlık devrimi olduğunu ileri sürenler.

b. Uygarlık ve kültür devrimi olduğunu ileri sürenler.

Birincilere Atatürk Devrimini Tanzimata bağlayanlar, onun bir devamı olarak görenler arasında rastlıyoruz. İkincilere göre ise, Atatürk Devrimi, kültürü de içine alan bir uygarlık devrimidir.

3. Batılılaştırma hareketini çıkış noktası olarak alan yorumlar:

a. Atatürk Devrimi bir batılılaştırma hareketidir. İslam dünyasından kopup Batı kültür dünyasına girmekle batılı toplumlar arasında batılı bir ulus olarak katılmak ve çağdaş uygarlık düzeyine erişmektir ereği.

b. Atatürk batılılaştırmanın da Batının da karşısındadır. Batıyla ve batı emperyalizmiyle savaşmıştır.

4. Atatürk Devrimini bir "Türk Aydınlanması" olarak gören görüş.(6)

Akarsu'yla aynı ayrımı yapan Erol Cihan, Türk Devrimini "Milli Türk Rönesansı" olarak yorumlayan görüşü de diğerlerine katarak sınıflandırmayı genişletiyor.(7)

(6) Akarsu, a.g.y., s.9-10.

(7) Cihan, "Atatürk Devrimleri Yorumları", s.3-4.

2. S. Sinanoğlu'na Göre.

Yorumları sınıflandırmaya çalışan ikinci yayın bir makaledir.(8) Bu makalede de Akarsu'nun kitabında olduğu gibi, yorumların hangi yazarlara ait olduğu belirtilmiyor.

Türk Devrimi konusunda üç görüşün bulunduğuna değinen Suat Sinanoğlu, "Aslında bir yorum niteliği bile taşımayan bu anlayışlar (çünkü yorum, tahlil ve muhakeme yollarından geçirilerek varılan hüküm demektir) toplumun inkılabına karşı üç değişik tutumunun ifadesinden ibarettir" değerlendirmesinde bulunarak şu sınıflandırmayı yapıyor:

Birinci tutum: Atatürk Devrimini radikal bir batılılaşma hareketi olarak kabul etmekle birlikte, -uygarlık-kültür ayırımına uydurdukları ve Batı kültürünün esasını Hristiyan düşüncesinden ibaret sandıkları için- bir yandan Batının bilimini, tekniğini, kurumlarını, öğretim ve eğitim sistemlerini ve laiklik kavramını benimseyip, bir yandan da (ne gibi bir çelişkiye düştüklerinin farkında olmadan) kültürlerinin doğulu karakterini korumak isteyenlerin tutumudur. Mevcut görüşler arasında en ileri görüşü temsil eden bu aydınlar, eski düzeni belirsiz bir "çağdaş uygarlık" kavramı, tarih ve düşünce düzleminde açıklayamadıkları bir kavram adına reddederler. Bunların tutumu İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar devletin de benimsemiş olduğu tutumdur.

İkinci tutum: İnkılabı benimsememekle birlikte, Atatürk'ü asker olarak beğenenlerin, O'nu İslam alemini nihai felaketten kurtaran kahraman olarak görenlerin tutumudur. Bunlar, Türk toplumunun düşünce ve kültür yönünden doğulu kalmasını isterler. Devrimin birçok yönünü onaylamazlar ve laiklik ilkesine şiddetle karşıdırlar. Bu tutum çok partili sisteme geçildiğinden beri güç kazanmış, aşağı yukarı yirmi yıldan beri topluma el altından yön veren başlıca yorum konumuna yükselmiştir.

(8) Suat Sinanoğlu, "Türk İnkılabının Ünlversal Değeri", Cumhuriyet 81, İstanbul:1981, s.142-145.

Üçüncü tutum:Gericilik veya devrim düşmanlığıyla adlandırılan bu tutum, devrimin tamamını reddedip eski teokratik düzenin yeniden kurulmasını özleyenlerin tutumudur.

Sinanoğlu, kendi görüşünü ise Dördüncü yorum başlığı altında kısaca şöyle açıklıyor:

Atatürk Devrimi, bizzat memlekette yerleştirmeye çalıştığı akılcı ve insancı değerler sistemi açısından incelendiği zaman, ortaçağ düşüncesinin reddi ve laik düşüncenin kabulü olarak belirmektedir.

Laik düşüncenin ışığında, Atatürk Devrimi dogmatik değerler sisteminin reddi ve akılcı-insancı bir temele dayanan yeni bir değerler sisteminin kabulü olarak görünmektedir. Bu yoruma göre Atatürk Devrimi ölçülmez bir değerdedir.Yeryüzünde gerçekleşen ihtilallerin en geniş kapsamlısı, en radikal, en hayret vericisidir.

Devrimin bu yorumuna göre, "çağdaş Batı uygarlığına erişmek" veya başka bir deyimle, "batılılaşmak" ancak akılcı ve insancı değerler sisteminin benimsenmesiyle mümkündür.

Her iki sınıflandırma düzeni de kanımca gözlem ve izlenimlere dayalı, yılların birikiminden kaynaklanan, nesnelikten uzak, öznel görüşlerdir.Toplum içinde değişik olayların algılanmasıyla bu görüşler beslenmiştir.Nitekim yayınlarda dipnot ve kaynakça eksikliği bunu kanıtlıyor.

§ 2. YORUMLARIN YENİDEN SINIFLANDIRILMASI.

I. Genel Olarak.

Buraya kadar tanıtılan sınıflandırmalarda görüldüğü gibi ayrı yorumların hareket noktasını "Batı" kavramı oluşturuyor. Hangi bakış açısının ürünü olursa olsun, açık ya da örtülü Batı olgusuna tüm yorumlarda yer veriliyor. Bu durum kimi zaman "Batıdan neyi ne kadar, nasıl alalım?" sorusuna yanıt aranırken, kimi zaman da Yakın Dönem Türk Tarihi kapsamı içinde ele alınan olayların Batı kaynaklı kuramlarla açıklanması, Batıyla benzerlik ya da ayrılıkların saptanması aşamasında ortaya çıkıyor.

Türk Devrimine ilişkin yorumların genel kabul görmüş bir sınıflandırmasının bulunmaması, yorumlar arasındaki ayrılıkların açık olarak belirlenmesinde karşılaşılan zorluklar ve toplum genelinde sözkonusu edilen yorumların, akademik çevreye yansımaları biçimi, yeni bir sınıflandırma yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Burada kurmaya çalıştığım yeni sınıflandırma düzeni, kaynakçada görülen ve yalnız akademik çevreyle bağlantılı olmuş ya da hala bağlantılı olan yazarların yorumlarına bağlanmıştır. Bu yorumlar Batı kavramından yola çıkarak şu bölümlere ayrılabilir:

- Tikel (Kısmi) Batılılaşma Görüşü,
- Tümel (Tam) Batılılaşma Görüşü,
- Sınıfsal Devrim Görüşü.

II. Tikel (Kısmi) Batılılaşma Görüşü.

1. Açıklama.

Bu başlık altında Akarsu'nun sınıflandırmasında belirtilen "Atatürk Devrimiyle eski reformlar arasında bağlantı kuran görüş"le Atatürk Devrimini "Uygarlık Devrimi olarak ele alan görüş", ayrıca Sinanoğlu'nun yaptığı sınıflandırmada yer alan ilk iki tutum ele alınmaktadır.

Tikel batılılaşıma teriminden de anlaşılacağı gibi, bu bölümde yer alan yorumlar, "Batıdan ne alalım?" sorusuna seçmeci bir anlayışla bakanların düşüncelerini içermektedir.

Batılılaşıma konusunda savunulan seçmeci anlayışın uzun bir süreç içinde belirlendiği görülüyor. Bu nedenle sözkonusu dönem içindeki gelişmelere kısaca değinmek gerekmektedir.

Osmanlı Devleti'nin yenileşme sürecinde Tanzimat, İslahat, Birinci ve İkinci Meşrutiyet aşamalarında doğup gelişen düşünce akımlarının en önemli gündem maddelerini oluşturan Batıdaki gelişmeye yetişme ve devleti kurtarma kaygısı, değişik çözüm yolu arayışlarına neden olmuştur. Bu arayışlar içerisinde "savunma mekanizmaları" içeren görüşler önemli yer tutmaktadır.

Tanzimat'la Osmanlı Devleti'ne yerleşen ikili yapı, bu yapıyı yaratan ve yine bu yapının ürünü olan yenileşme hareketleri karşısında toplumun kimi kesimlerince takınılan tavırların Cumhuriyet döneminde de varlıklarını sürdürmekte olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Türk Devriminin Tikel Batılılaşıma olarak ele aldığımız bu grubu içindeki yorumlarında seçmeci yaklaşımın uygarlık-kültür ayırımına dayandığını görüyoruz. Bu ayırımın medeniyet-hars olarak adını koyduğu için bir anlamda yaratıcısı sayılan Ziya Gökalp'ten sıkça söz edilmekte, Gökalp'in tanımından hareketle Cumhuriyet öncesi batılılaşıma hareketleriyle Türk Devrimi arasında koşutluklar kurulmaya, ortak paydalar bulunmaya çalışılmaktadır.

Bu kapsamda yer alan yazarlardan Orhan Türkdoğan, bir makalesinde Gökalp'in görüşlerine değindikten sonra;

"1910'lardan sonra getirilen bu görüşler, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Kemalist ideolojinin köşe taşı teşkil edecektir...Tesanütçülük Atatürk'te 'bağlılık-dayanışma' şeklinde ele alınacak, halkçılık ise bir popülizm hareketinden ziyade sosyolojik bir mahiyet alacaktır." (9) diyor.

(9) Orhan Türkdoğan, "Cumhuriyetten Önce Yenileşme Hareketleri ve Atatürk'te Milli Devlet Anlayışı", Türk Dünyası Araştırmaları, 13 (1981) s.63-64.

Dörtüzyüze yıla yakın bir süre ümmet ideolojisi içinde kaybolan Türklük bilincinin, 1789 Fransız Devriminin etkisiyle yayılan milliyetçilik ideolojisi sonucunda Osmanlı Devleti'nde kendi aslına dönüşü başlattığını, 5.Murat'tan sonra 2.Abdülhamit'in bu akımın ikinci temsilcisi olduğunu ileri süren Türkdoğan;

"Sultan Abdülhamit'te beliren bu Türklük ruhu, dönemin edebi akımları ile kültür ve düşünce hayatına da aksetmiştir.Daha sonra da Jön Türkler ve ittihatçılar bu Türkçülük cereyanını resmileştirdiler.Bu hususta, partinin umumi kâtibi Ziya Gökalp'in büyük rolü olmuştur."(10) sözleriyle dolaylı olarak 2.Abdülhamit'le Atatürk arasında bağlantı kurmaktadır.

Türkdoğan, aynı makalesinin sonuç bölümünde, inceleme-sinde kültür bütünlüğü metoduna bağlı kalarak olayları değerlendirmeye çalıştığını, "Osmanlı devletiyle Türkiye Cumhuriyetini kuranların müşterek bir kültür çevresine mensup kimse-ler olduğu" ve "tarihimizin muayyen bir döneminde başlayan yenileşme hareketlerinin zaman içinde gelişerek vücut buldu-ğu" biçiminde iki varsayım üzerinde durduğunu belirterek özetle şunları söylüyor:

Kemalist ideoloji, bu iki varsayıma dayanılarak açıklan-dığı takdirde, tarihi rolü ve yeri daha çok aydınlanmış olacaktır.Bu açıklamada diğer bir konu da Kemalist sistemin kurucusunun tarihi olayları açıklarken benimsemiş olduğu Türk ulusunun kültür özellikleri ve değerlerine olan inancı ve bu inanca dayalı metodolojisidir.Bu metodolojiye göre, Mustafa Kemal, giriştiği devrim hareketlerinde bir yanda ken-disinden önce geliştirilmiş yenilik unsurlarını uygularken akılcı ve gerçekçi olmaya çalışmış, öte yandan Türk ulusuna vereceği içeriği belirlemede son derece duyarlı davranmıştır. İşte bu sistemin metodolojisinin köklerini bu doku içinde aramak gerekir.Atatürk, bir devlet kurucusu olarak hem Tür-kiye Cumhuriyeti'ni kuranların geçmişine sahip çıkmış, hem de

(10) Türkdoğan, a.g.y., s.71.

kendisinden önceki yenileşme hareketlerine milli bir ruh getirmiştir. Bu her iki yönelim, onun metodolojisini verir. (11)

Öte yandan Mehmet Saray, Türk Ulusunun kaderinin Batı uygarlığının beşiği olan Avrupa'yla sıkı sıkıya bağlı olduğunu gören Atatürk'ün, Batı uygarlığı dünyasına girmeden önce Türk ulusunun ulusal kültürüne mutlaka sahip çıkarak güçlendirilmesi gereğine inandığını belirterek şunları söylüyor:

Eğer, Batı uygarlığıyla birlikte, bu uygarlığı meydana getiren ulusların kültürleri de Türkiye'ye girer ve Türk kültürünü nüfuzu altına alırsa, o zaman binbir özverilerle kazanılan siyasal bağımsızlığın bir işe yaramayacağını, çünkü kültürlerini yitiren ulusların er veya geç siyasal bağımsızlıklarını da yitireceklerini çok iyi biliyordu. (12)

Ziya Gökalp'in düşüncelerini sistematik bir biçimde ortaya koyduğu, 1923 yılında basılan "Türkçülüğün Esasları" adlı kitabının Cumhuriyet Türkiye'sinin temel ideolojisini oluşturduğunu ileri süren Mehmet Kaplan, Atatürk ve Atatürk devri aydınlarının büyük bir bölümünün düşüncelerinin çoğunu bu kitaptan aldıklarını belirterek şöyle devam ediyor:

Tarihin akışıyla Ziya Gökalp'in düşünceleri arasında tam bir uyum vardır. Mustafa Kemal, İstiklal Savaşını yaparken, "Milli irade" kavramına dayanır. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temel felsefesi milliyetçiliktir. Milliyetçilik düşüncesi karşısında İslam ittihadı da, soyut insanîyetçilik de tarihe karışır. Atatürk milli dil, milli tarih, milli kültür ve milli sanatı geliştirmek için birçok kurumlar kurar. Gökalp'in yazılarındaki soyut düşünceler, Atatürk döneminde gerçekleşir ve en güzel meyvelerini verir.

Ziya Gökalp ve Atatürk'ün başarısı, düşünce ve eylemlerini gerçeğe dayandırmalarından ileri gelir. Fakat bu basit

(11) Türkdoğan, a.g.y., s.111.

(12) Mehmet Saray, "Atatürk ve Türk Tarihi", Türk Kültürü, 249 (1984) s.4.

bir gerçekçilik değil milli kültüre dayalı çağdaş bir Türkiye yaratma idealini hedef alan bir gerçekçiliktir.(13)

2. Eleştiri.

Yukarıda düşünceleri aktarılan tikel batılılaştırma görüşünü savunanlar, uygarlıkla kültür kavramlarını birbirinden ayırmakta, Türk Devrimini Batının bilim ve tekniğinin alınması, bunların dışında kalan toplumsal kurumların dışlanması olarak yorumlamaktadırlar. Buna karşılık tümel batılılaştırma görüşünü savunanlar, tikel batılılaştırma yanlılarını akademik çevre içinde eleştirmektedirler.

Örneğin Macit Gökberk Osmanlı Devletinde 18. yüzyıl sonlarından başlayarak Batıda gelişen başta teknik olmak üzere birtakım düşünceleri, görüşleri ve kuramları benimsemeye girişildiğini anımsatırken, I. ve II. Meşrutiyetlerin bu girişimlerin politika alanındaki görünüşleri olduğunu belirterek şöyle devam ediyor:

Batıya yönelme gerçi Atatürk'ten çok önce başlamıştır ama, Atatürk'le kendisinden önceki yönelişler arasında önemli bir ayrılık vardır. Tanzimatçılar, Osmanlı Devletinde ancak birtakım düzeltmeler yapmak istiyorlardı, bunun için de Batının teknik örgütlenme gibi "maddi kültür"le ilgili yönleri alınacaktı. Törelere, hukuk, sanat gibi toplumun özüne bağlı olan "manevi kültür" yönüne dokunulmayacaktı.

Bu anlayış "kültür"le "uygarlığı" birbirinden ayırıyor: "Kültür" iç değerlerdir, "uygarlık" ise dış değerlerdir. Bu sonuncular bir toplumdan ötekine taşınabilirler. Birinciler ise kendilerini ortaya koymuş olan toplumun öz malı olarak kendisinde kalırlar.

Atatürk'ün ön ayak olduğu değişiklikler ise burada burada birtakım düzeltmeleri gerçekleştirmeyi değil, bütün bir değerler dizgesini değiştirmeyi, devirmeyi amaçlar.

(13) Mehmet Kaplan, "Ziya Gökalp'in Düşünce Sistemi İçinde Kültür Kavramının Yeri", 60. Ölüm Yıldönümünde Ziya Gökalp, İstanbul:1986, s.18.

Bu girişimlerin dayandığı sav, dış değerleriyle, iç değerleriyle uygarlığın bir "bütün" olduğudur. Her uygarlığın bir biçemi vardır. Bir uygarlığın bütün öğeleri -ahlakından, toplumsal düzeninden tekniğine kadar- belli bir biçemin rengini taşırlar. Onun ilkeleriyle dokunmuşlardır. Tüm uygarlık öğeleri içiçedirler, birbirlerini karşılıklı olarak etkileyip bir uyuma varmaya çalışırlar.

"Kültür"le "uygarlık" arasında yapılan yapay ayırım Osmanlı dönemindeki Batıya yönelişi duraksamalarla yüklemiştir. Cumhuriyet dönemindeki başarılı atılımlar, Batı uygarlığını bir bütün sayıp, ona kesin olarak yöneliştikten, böylece de duraksamaları aşabilmeden hızlarını almışlardır. (14)

Gökberk'le aynı görüşleri savunan Giritliye göre, Atatürk'ün batılılaşmadan anladığı şey, uygarlaşmadan ibaret. Uygarlığın maddesel yönü olan "teknik" ve anlamsal yönü olan "kültür" bir bütün oluşturur. Bu bakımdan da Atatürk uygarlık ve kültürün kesin olarak birbirinden ayrılmaya-çağı düşüncesindedir. Oysa Türkiye'yi batılılaşmaktan, hiç değişse kısmen alıkoymak isteyenler, uygarlık ve kültür ayırımına umut bağlamaktadır. Batı kültür ve uygarlığının oluşumunda Hristiyanlık rol oynamış olsa bile, rasyonel döneme geçişten sonra ve hele bugün, Batı uygarlığının teoloji ve dolayısıyla da Hristiyanlıkla hiç bir ilgisi yoktur. (15)

"Atatürk Devrimi Tanzimattan beri yapılan reformların kesin bir sonuca bağlanması mıdır?" sorusunu ortaya atan Akarsu, şu yanıtı veriyor:

"Tanzimattan beri girişilen reform hareketleri sözcüğün anlamından da anlaşılacağı gibi, sadece bir 'ıslahat' hareketidir. Kurumları yenileştirme, yenileştirirken de Avrupa'daki kurumları örnek alma. Oysa Atatürk hiçbir ıslahat hareketine girişmemiş, doğrudan doğruya köklü bir devrim yapmıştır."

(14) Macit Gökberk, "Atatürk ve Uygarlık", Türk Dili, 338 (1979), s.279.

(15) İsmet Giritli, Kemalist Devrim ve İdeolojisi, İstanbul: 1980, s.131.

Akarsu'ya göre, Atatürk eski kurumları kökünden temizleyerek yepyeni bir sistem getirmiştir.İlkin devletin biçimini kökünden değiştirip halk egemenliği kurmuş, teokratik düzen yerine laik düzeni getirmiş, hukukta, dinde, dilde, düşüncede, eğitimde, ekonomide kişisel ve toplumsal özgürlüğü ve bağımsızlığı sağlamıştır.Tanzimat bunların hiçbirini sağlayamadığı gibi, bu konularda açık da değildir.Gerçi Atatürk Devrimlerinin her biri üzerinde birtakım düşüncelere Tanzimat dönemi düşünürlerinde de rastlamıyor değiliz.Ama birtakım düşüncelerin daha önce var olması Atatürk Devriminin bunların bir sonucu olduğunu göstermeye yeterli değildir.

Ziya Gökalp te içinde, Cumhuriyet öncesi düşünürlerinin göremedikleri gerçeği Atatürk görmüş ve uygarlık derken salt teknik gelişmeleri anlamamış, kültürü de içine alan bir uygarlık anlayışıyla, Batının, batılı düşüncenin sonuçlarına değil, temellerine, kaynaklarına inmiş, uygar Batıya temel olan düşünüşe uzanmıştır.O da aklın kılavuzluğunda bilimsel düşünüşdür.Atatürk tek bir uygarlık olduğuna ve buna da ancak "ilim ve fenle" varılabileceğine inanıyordu.(16)

Görüldüğü gibi Tikel Batılılaşma başlığı altında yer alan yorumlar iki yönden eleştirilmekte.

İlk eleştiri, Tanzimat, Islahat ve diğer Cumhuriyet öncesi batılılaşma hareketleriyle, Türk Devrimi arasındaki ilişki konusunda yapılıyor.Osmanlı batılılaşma hareketlerinin Türk Devriminden biçim ve içerik açısından tümüyle ayrı olduğu ileri sürülürken, Türk Devriminin ve Atatürk'ün özel yeri önemle vurgulanıyor.

İkinci olarak, Cumhuriyet öncesi batılılaşma hareketlerinden kaynaklanan kültür- uygarlık ayrımına kimi yazarlarca karşı çıkıldığı görülüyor.Bu bağlamda ayrımcı görüşün Osmanlı döneminden Cumhuriyete sistemleştirilerek aktarılmasına bir anlamda aracılık eden Ziya Gökalp'in Türk Devrimi ideolojisiyle ilişkilendirilmesi eleştirilerek, Türk Devriminin uygarlık ve kültürü tek bir kavram olarak ele aldığı, bu tutumun bilimsel gerçeklere uygun olduğu özellikle belirtilmektedir.

III. Tümel (Tam) Batılılaşıma Görüşü.

Bu bölümde toplanan yorumlarda "batılılaşıma"yla birlikte "çağdaşılaşma" ve "modernleşme" terimlerinin eşanlamlı olarak kullanıldığı görülüyor.

Çağdaş uygarlık düzeyinden, günümüz uygarlığının en yüksek basamağının anlaşıldığını, bu en yüksek basamakta Batılı toplumların bulunduğunu belirten Gökberk, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın, diğer bir deyişle batılılaşımanın "bugünkü batılı toplumların tutumunda olmak" anlamına geldiğini savunuyor. Gökberk, Batı uygarlığının yapısını çözümlererek bu yapıyı taşıyan ve yöneten değerleri, gerçekleri belirler, özelliklerini ortaya koyabilirsek çağdaş uygarlık düzeyinin ne olduğunu açık seçik olarak kavrayabileceğimizi söylerken, bu sözleriyle batılılaşıma ve çağdaşılaşma kavramları arasındaki ilişkiyi ortaya koyuyor.(17)

Tümel Batılılaşıma olarak ele aldığımız grupta bulunan görüşler büyük ölçüde benzerlik göstermekle birlikte, kullanılan terimlerden hareketle ayrı başlıklar altında incelemek uygun olacaktır.

1. Çağdaşılaşma.

Türk Devrimini, özel tarihsel ve toplumsal koşullar içinde donmuş ve kendini yenileme yeteneğini yitirmiş bir kültürün, Osmanlı kültürünün, XIX. yüzyılda Batı etkisiyle bütünlüğünü yitirip ikili bir kimlik kazanmasıyla ortaya çıkan anormal bir durumun tasfiyesi olarak tanımlayan Taner Timur, devrimle hukuk planında "kültür ikileşmesi"nin ortadan kaldırıldığını, bağımsız ve modern bir devletin hukuksal temellerinin kurulduğunu, gerçek bir sanayileşme ortamı hazırlandığını belirtiyor.(18)

(17) Gökberk, a.g.y., s.278.

(18) Taner Timur, Türk Devrimi Tarihi Anlamı ve Felsefi Temeli, Ankara:1968, s.157.

Türkiye'de uzun süreden beri sürüp gelmekte olan modernleşme akımının Mustafa Kemal'e kadar açık ve kesin bir düşünceye dayanmadığı için, yalnızca bir "telifçilik"ten ileri gidemediğini savunan Bahri Savcı'ya göre, Mustafa Kemal, bu modernleşme akımını ve oluşmasını, Osmanlılığa bağlı yönlerinden koparmıştır. Geleneksel Osmanlı kültürüyle, onun üzerine gelmiş bulunan Batı kültürü arasındaki ikiliği kaldırmıştır. Siyasal rejimde, toplumsal ve kültürel ilişkilerde, hep olumlu düşünceye, özgürlükçü arayışa, laik ve öze bağlı bir halka yönelmişlik gütmüştür. Bu yolla yeni bir rejimin, yeni bir toplumsal ve kültürel hareketlenmeye, yeni bir ekonomiye, yeni bir uluslararası ilişkiler biçimine doğru gitmiştir. Türk toplumuna laik, özgürlükçü, halkçı, demokratik bir Cumhuriyet vermiştir. (19)

Savcı, başka bir yazısında ise Atatürkçülüğün bir süreç ve bir dizge olarak birden ortaya çıkmadığını, yoktan varolmadığını belirterek, Türk Devrimini Osmanlı-Türk ıslahat hareketlerinin ulaşamadığı noktaya bir atılımla çıkış ve ulusal devleti, demokrasi olarak vurgulayış biçiminde değerlendiriyor. (20)

"Tüm Çağdaşlaşma" terimini kullanan, Atatürk Devrimini çağdaşlaşma ve kalkınma kavramları ışığında bir model olarak niteleyen Suna Kili, tanımlamasında devrimin öz ve amacının Osmanlı düzeltim (ıslahat) hareketlerinden değişik olarak, geleneksel bir imparatorluğu yaşatma değil, ulusal Türk Devletini kurmak ve çağdaşlaştırmak biçiminde gerçekleştiğini belirtirken, Osmanlı düzeltim hareketleri Osmanlıcılık, İslamlık ve ulusçuluk gibi birbiriyle çelişki durumunda olan kavram ve görüşlerin etkilerini taşır ve bu çelişkiler nedeniyle güçlerini yitirirlerken, Atatürkçülüğün bu tür çelişkilerden uzak olduğunu söylüyor.

(19) Bahri Savcı, "Çağdaşlaşmada Mustafa Kemal Çizgisi"; Atatürk'e Saygı , Ankara:1969, s.205.

(20) Bahri Savcı, "Yarım Yüzyıl Sonra Atatürkçülük" , Türk Dili, 347 (1980) s.351.

Kili'ye göre Atatürk Devriminin amacı Türk ulusunu, kapalı bir toplum yaratmadan, bağımsız olarak çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmaktır. Bu amaca ulaşmak için us, bilimi, egemen kılan laik, halkçı, devrimci, özgürlükçü, ulusçu bir toplum ve devlet yönetimi öngörülmüştür. Atatürkçülük ise tüm çağdaşlaşmaya, uluslaşmaya bağlılığın ideolojik anlatımıdır. Atatürkçülük ulusal Türk devletinin ideolojisidir. Atatürk devrim atılımları ise bu çağdaşlaşmayı, uluslaşmayı gerçekleştiren ve gerçekleştirecek uygulamalardır. Atatürk Devrimi ve Atatürkçülük düşün ve eylemi birlikte yürüten, yürekli-likle, duraksamadan ve ödün vermeden Türk toplumunu tüm çağdaşlaştırmaya yöneliktir. Bu çağdaşlaşma yenileşme eyleminde çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış ülkelerin uygulamalarından yararlanılmıştır, ancak bu ülkelenden: alınanlar ulusal istenç ve kararlar sonucu olmuş, neler alınacağı da yine ulusal düzeyde belirlenmiştir.

Bağımsızlıklarını yeni elde eden ülkelerde ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda meydana gelen değişmelerin çağdaşlaşma devriminin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirten Kili, çağdaşlaşma konusunda şunları söylüyor:

Çağdaşlaşma, kaynakları usçu bir biçimde kullanarak çağdaş bir toplum yaratmayı amaç edinen bir eylemdir. Çağdaş toplum teknoloji, toplumsal dayanışma, kentleşme, okur yazarlık, toplumsal hareketlilik ve ulusal kimlik bilinci gibi öğelerin var olduğu yaygın bir toplumun yaratılması biçiminde tanımlanabilir. Çağdaşlaşma hareketi değişimin önu alınamaz bir parçası olarak geleneksel toplumun güçten düşmesini sağlar.

Çağdaşlaşma olgusunun dayandığı temel inanç usçu ve bilimsel denetleme olarak tanımlanabilir. Çağdaşlaşma "dünya ekini"nin yaygınlaşması olarak da tanımlanabilir ki bu da şu temel öğelere dayanır; ileri düzeyde bir teknoloji ve bilimin var olması, yaşama usçu bir bakış, toplumsal ilişkilerde

laik anlayışın egemenliği, kamu işlerinde adalet duygusunun varlığı ve herşeyden önemli olarak da ulusal devlet biçiminin yaygın olarak benimsenmesi. Çağdaşlaşma olgusu hem devletin ve hem de toplumun geniş çapta dinamikleşmesini öngörür. Çağdaşlaşma yalnızca sanayileşme değildir. Ayrıca, toplumsal, psikolojik ve siyasal değişmeyi de içerir.

Atatürk Devrim modeli hem çağdaşlaşmayı, hem de kalkınmayı öngörür. Bunun özünde yatan da bağımsız ulusal bir devlet, çağdaş, kalkınmış bir toplum ve bu toplum içinde özgür bir insandır. Türk devrim atılımları bu amaca yöneliktir. (21)

Türk Devriminin ana hedefinin, aslında iki yüz yıla yakın bir süreden beri devam eden gelişimimizin genel doğrultusuna egemen olan tarihsel ve toplumbilimsel saptadığı hedef olduğunu söyleyen Giritli'ye göre, Atatürk'ün dehası bu hedefe, Batının Rönesans, reformasyon, sanayi devrimi, 1789 Fransız Devrimi, bilim ve teknolojik alanlardaki devrimler sayesinde eriştiği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma, başka bir deyimle "uygarlık değiştirme" niteliği kazandırmıştır. Bu nedenle Türk Devrimi, köklü ve hızlı reformlarla gerçekleştirilen bir devrim olmuştur. Türk Devrimini daha önceki reform hareketlerinden yalnız derece bakımından değil, nitelik bakımından da ayırarak gerçek ve özgün bir devrim yapan bu "uygarlık değiştirme" işlemidir. (22)

2. Batılılaşma.

"Türkiye'de Çağdaşlaşma" adlı kitabında Türk çağdaşlaşma tarihinin ayrıntılı bir incelemesini yapan Niyazi Berkes, Cumhuriyet dönemindeki değişmelerin "adeta zincirlemesine ve zorunlu imiş gibi birbiri arkasına yola çıktığını, belirli bir mantığı bulunduğu" dikkat çekerek; "Bu, Türk toplumunu çağdaş Batı uygarlığı yörüngesine sokma amacıyla

(21) Suna Kili, "Atatürk Devrim Modeli, Çağdaşlaşmak ve Kalkınmak", Deniz Harp Okulu Atatürk Konferansları, İstanbul:1981, s.3-9.

(22) Giritli, a.g.y., s.24.

toplanır.Bu gerçekleştikten sonra baş ilke geleneksellik değil, devrimcilik olur.Bu yöne dönüş gerçekleştikten sonra Batılılaşmak bir erek olmaktan çıkar; bir başlangıç noktası olur.Atatürk'ün sağlığında toparlanan ilkeler arasında Batılılaşma ilkesi olarak bir ilkenin bulunmaması ilginçtir" diyor.(23)

Sanayi devrimleri ve büyük düşünce akımlarının yaratıcılığını yapmış bir uygarlığın, Batı uygarlığının belli devletlerin malı sayılamayacağını, ırkı, dili, dini ne olursa olsun, her insanın ve ulusun ortak malı olduğunu,dolayısıyla herkesin ondan yararlanabileceğini ve ilerlemesine yardım edebileceğini belirten Tarık Zafer Tunaya, Türk Devrimcilerine göre Batı uygarlığının asıl adının "müşterek medeniyet ailesi" olduğunu söylüyor.

Uygar olmanın, ileriliğe kavuşmak, çağdaş olmak, insanca yaşama olanaklarına ulaşmak anlamına geldiğini savunan, bunun taklit ve yabancılaştık olmadığını belirten Tunaya'nın deyişiyile Kemalist yöntem coğrafya terimi Batıyı her zaman karşısında bulmuştur.Eğer Türkler, Batıya rağmen batılılaşma yoluna girmişlerse, bu Müdafaa-i Hukuk akımının uzantısı sayılmalıdır.Uygarlıkta ortaklık, ondan yararlanma, çağdaş değerlere ulaşma ve katkıda bulunma hakkından doğan bu doğrultu, tarihe aykırı düşmez.(24)

Daha önce Türk Devrimini batılılaşma olarak yorumladığını gördüğümüz Suat Sinanoğlu, Batı uygarlığının tarihsel gelişimine değiniyor ve Türk Devrimini, hümanist düşünceyi Batının sınırları dışına taşıran, evrensel değerde, büyük bir tarihsel olay olarak niteliyor.Bu değerlendirme ışığında, batılı olmayan topluluklara tutacakları yolu göstermekle insanlığın manevi evriminde yepyeni ve çok önemli bir dönem açmış olan Türk Devrimiyle, tarihi boyunca Batı kültürüne yabancı kalmış olan ve üstelik Hristiyan olmayan bir toplum, Batı uygarlığının çevresine girmiştir.(25)

(23) Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, Ankara:1973, s.462.

(24) T.Zafer Tunaya, Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İstanbul:1981, s.663.

(25) Sinanoğlu, a.g.y., s.144-145.

Cumhuriyet dönemindeki batılılaşma hareketini kültürel değişim olgusunun tarihsel gelişimi açısından inceleyen Gökberk'e göre, Türk toplumunun Batı uygarlığına katılma çabaları XVIII. yüzyılın ortalarından beri sürüp gelmektedir. Başka bir deyişle, ülke, yaklaşık bin yıldır yer aldığı İslam kültür çevresinden ayrılıp, Batı kültür çevresine girmeye uğraşmaktadır. Türk toplumunu, kültür çevresini değiştirmeye yeryüzü ölçüsündeki ve yanibaşındaki tarihsel gelişmeler zorlamıştır. Ancak, buradaki olgunun, bıradan bir kültür çevresi değiştirmeden daha öte bir anlamı vardır; bir çağdan öbür çağa, Ortaçağdan Yeniçağa geçiştir. Baştaki dağınık girişimlerden sonra, Tanzimat'la "resmileşip" gitgide bütünlüşme yoluna giren bu yöneliş, başka etkenler yanında, birçok duraksama ve engellemeler yüzünden, gerektiği gibi kendini gerçekleştirememiş, böylece Ortaçağdan büsbütün çıkılamamıştır. Bu duraksamaları aşıp, Türk toplumuna, onu Ortaçağdan kesin olarak ayıracak adımları attıran Mustafa Kemal Atatürk'tür. O'nun devriminin temel anlamı budur. (26)

Kongar ise, Türk Devriminin uygulama aşamasına bakıldığında son derece ilginç noktalar görüldüğünü, öncelikle altı ok biçiminde özetlenen altı ilkenin, "Batılılaşma" ideolojisinin gerekleri olarak formüle edildiğini belirterek, "yeni ideolojinin toplum modeli, Türk Devrimi'nde 'Batılılık'tır" diyor. Bu bağlamda, sözkonusu modeli gerçekleştirebilmek için Batının geçirdiği aşamaları hızla geçirmek gereği, Mustafa Kemal ve arkadaşlarını birtakım "kısa yol"lar aramaya yöneltmiştir. Bu kısa yollar, gerek ideolojik olarak düşünce planında, gerekse pratik olarak somut uygulama alanında biçimlenerek "altı ok" niteliğine bürünmüştür. (27)

(26) Macit Gökberk, "Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk", Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk, İstanbul: 1983, s.283.

(27) Kongar, a.g.y., s.368.

3. Türk Aydınlanması.

Türk Devriminin yorumlarını sınıflandırırken kendi görüşünü ayrı bir başlık altında açıklayan Akarsu, aydınlanmanın, her türlü zamanını doldurmuş, anlamını yitirmiş değer ve biçimlerden kopup, akıl ve bilimin aydınlattığı yolda yaşama yeni bir düzen vermeyi denemek, tüm eylemlerimize akıl ve bilimi kılavuz yapmak anlamına geldiğini belirterek, Türk Devriminin de tümüyle bir kültür dünyasından ayrılarak bir başka kültür dünyasına geçerken kendisine hep akıl ve bilimi kılavuz yapmayı amaçladığını, bu nedenle "Türk Aydınlanması" olarak adlandırılması gerektiğini söylüyor.(28)

4. Milli Türk Rönesansı.

Akarsu'nun sınıflandırma düzenine aynen katılan ve kendi yorumuyla genişleten Erol Cihan ise, Atatürk'te çağdaş Batı uygarlığına geçme direktifinin "bir medeniyetten başka bir medeniyete geçme", bir başka deyişle "uygarlık değiştirme" niteliği kazandığını söylüyor. Bu yönüyle, Türk Devrimi veya Atatürk Devrimi, Batıyı hayrete düşüren, köklü, sert ve hızlı reformlarla gerçekleştirilen bir devrim olmuştur. Onu daha önceki ıslahat hareketlerinden kapsam ve nitelik bakımından ayıran, gerçek ve özgün bir devrim durumuna getiren "uygarlık değiştirme" operasyonu, daha çarpıcı ve kapsamlı deyimle bir "Türk Rönesansı" olmasıdır.(29)

Bilindiği gibi, Aydınlanma da, Rönesans da Avrupa tarihinde yer alan iki ayrı dönemin adıdır. Türk Devriminin böyle adlandırılmasındaki asıl amacın, -Cihan'ın tanımında da görüldüğü gibi- geniş kapsamlı ve çarpıcı bir anlatıma ulaşmak olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, salt anlatıma yönelik kişisel tutumların sonucu olan bu benzetmeleri içeren yorumların Tümel Batılılaşma grubu içinde incelenmesi gerekmektedir.

(28) Akarsu, a.g.y., s.10.

(29) Cihan, "Atatürk Devrimleri Yorumları", s.3-4.

Nitekim, Özer Ozankaya'nın şu sözleri, Aydınlanma ve Rönesans'tan kalkarak geliştirilen yorumlar arasındaki yakınlığı gösterirken, bu değerlendirmelerin çağdaşlaşma- buna bağlı olarak Tümel Batılılaşma- yaklaşımıyla aynı doğrultuda olduğunu ortaya koyuyor:

"Mustafa Kemal Atatürk'ün eşsiz önderliğinde gerçekleşen Türk Devrimi bir ulusal bağımsızlık ve çağdaşlaşma hareketinin adıdır. Bu toplumsal-yeniden biçimleniştir. Ulusal bağımsızlığı ve özgür düşüncüyü ele aldığı için bir Türk Aydınlanması (Rönesansı) dır."(30)

IV. Sınıfsal Devrim Görüşü.

1. Açıklama.

Batı toplumlarının siyasal gelişimleri ışığında oluşturulan genel kuramların, Türk Devriminin yorumlanması aşamasında kimi araştırmacılarca kullanıldıkları görülmektedir. Bu kapsamda yer alan yorumlarda Türk Devrimi sözkonusu kuramların ürünü olan yaklaşım ve yöntemlerle açıklanmaya çalışılırken, siyasal sınıf kavramı üzerinde ağırlıklı durularak değerlendirmelerde bulunulması belirgin bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüşlerini bu grupta ele alabileceğimiz bilimadamlarından Stefanos Yerasimos, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kökeninde eşraf ve bürokratların yer aldığı bir ittifaka dayanarak gerçekleştiğini ileri sürüyor. Stefanos bu yönetici kadronun Kurtuluş Savaşı ve sonrasındaki tutumuna dayanarak

(30) Özer Ozankaya, Atatürk ve Laiklik Atatürkçü Düşüncenin Temel Niteliği, Ankara:1981, s.160.

Türk Devriminin bir "burjuva devrimi" olduğunu savunuyor.(31)

Yerasimos'a yakın bir değerlendirme yapan Sarıca'ya göre, ilk antiemperyalist kurtuluş savaşını cephede ölen halk vermiştir ama bu savaşı yöneten, "kendilerini kurtarmak için devleti kurtarmak zorunluluğunu duyan bürokratların bir kolu"dur.Kurtuluş Savaşı ve bunu izleyen "reformların" yöneticileri, "küçük burjuva eğilimli asker-sivil bürokratlar"dır. Dış ülkelerden örnek vermek gerekirse, Fransız Devriminde Bastille kalesinin alınışında halkın kanı dökülmüştür ama Fransız Devrimi yine de bir burjuva devrimidir.Çünkü devrimler yönetici sınıfların adıyla anılırlar.(32)

Türk Devrimini Sınıfsal Devrim Görüşü kapsamında yorumlayanlar arasında, "burjuva devrimimiz" deyimini kullanan Mete Tunçay'la (33) birlikte Yalçın Küçük te sayılabilir.

Cumhuriyetin yönetici ve kurucu kadrolarının var olan sınıflardan bağımsız olduğu tezinin teorik olarak tutarsız olduğunu belirten Küçük, Cumhuriyetin gelişme doğrultusunun, toplumdaki sınıfların karşılıklı güç dengesinden ve bunlar arasındaki mücadeleden ayrı düşümenin olanaksız olduğunu ileri sürerken, Atatürk'ü, "kendi sınıfsal konumunda, liderliğini yaptığı burjuva-demokratik devrimde gerçekten çok büyük bir lider" olarak niteliyor.(34)

Yine aynı kapsamda yer alan yazarlardan biri de Çetin Özek.Devrim sürecindeki gelişmelere laiklik kavramından hareketle yaklaşan Özek'e göre, devrimin soyut bir nitelik alması, halkın devrime tepki göstermesine neden olmuştur.Kurtuluş Savaşı sırasında, antiemperyalist amaç çevresinde birleşen halk savaş sonrasında yönetim dışında kalmış ve ağırlığını duyuramamıştır.Değişmeyen toplum yapısı içinde; yine feodal

(31) Stefanos Yerasimos, Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye, İstanbul:1976, cilt.3, s.1761-1762.

(32) Murat Sarıca, 100 Soruda Siyasal Düşünce Tarihi, İstanbul:1980, s.196.

(33) Mete Tunçay, Toplum ve Bilim,9+10 (1980) s.130.

(34) İis. :1 c 3

kalıntıların etkisi altındaki halkla üretim araçlarına sahip olmadığı halde iktidara gelen "bürokratar seçkinler" arasında ilişki kurulamamıştır. Kabul edilen seçkinler modeliyle kalkınma içinde halka bir şey verilemeyip, halkın yaşantısında bir değişiklik yaratılamayınca, devrim halk için biçimsel bazı değişmelerden başka bir anlam taşımamıştır. "Devrimler" "halkçı" bir nitelikteyken, halkın dışında gerçekleşmiş, "halkçılık" ilkesi romantik-soyut bir kavramdan öteye gidememiştir. Halk, kendi dünya görüşü, inanç sistemleri ve gelenekleri içinde yaşarken, hukuk yapısının ve siyasal sistemin laikleştirilmesi, halkla yönetim sistemi arasında bir çelişki yaratmıştır. Bu çelişki ise, halkın kendisine bir şey getirmeyen, aksine kendi inanç ve gelenek sistemine ters düşen biçimsel değişimlere tepki göstermesine yol açmıştır. Bürokratik burjuvazinin kendi tutuculuğu nedeniyle ortaya çıkan bu tepki, halkın "gerici, yobaz, ilkel" olarak görülmesinin nedeni olmuş ve böylece "aydınlar"la "halk"ın bağdaşmaz kopuşu, yabancılaşması gerçekleşmiştir. (35)

Görüldüğü gibi, Türk Devrimini Sınıfsal Devrim Görüşü kapsamında yorumlayanlar, devrimi bir "burjuva devrimi" olarak adlandırmakta, sonuçları üzerinde diğer görüşlerden farklı değerlendirmelerde bulunmaktalar.

2. Eleştiri.

a. Yerli Yazarlara Göre.

Sınıfsal Devrim Görüşünü eleştiren yerli yazarlardan, ilkin, Niyazi Berkes'in değerlendirmesine bakmak uygun olacak. Atatürk'ün devrimsel değişmeler anlayışının, tutucuların anlayışına tüm aykırı olduğu gibi, Cumhuriyet öncesi dönemde, özellikle savaş yılları sırasında az çok belirlemekle birlikte hem eylemde hem düşünde olumlu bir katkısı olmayan sosyalizm,

(35) Çetin Özek, "Ceza Hukuku ve Demokratik Düzenin Korunmasında Lâiklik İlkesi-Cumhuriyet Döneminde Lâikliğe Karşı Dini Akımlar", Doğumunun 100.Yılında Atatürk Sempozyumu Atatürk İlkeleri ve Ceza Hukuku, İstanbul:1983, s.177.

solidarizm gibi ideolojilerden de farklı olduğunu belirten Berkes, şu değerlendirmeyi yapıyor:

Ulusal kurtuluş ve gerçekleşiş niteliğinde olan bir savaşta ilk gerekli olan ön koşul, toplumun bütün sınıflarının katılımını sağlama sorunudur. Bu gerçekleştirilemezse ulusal bir savaş bir iç savaş niteliğini alır. Böyle bir savaş koşulu altında gerekli olan, bütün ulusu harekete getirebilmektir. Sosyalist anlamda bir devrimi başlatacak, yürütecek, sonuçlandırarak sınıf ya da sınıfların yokluğu kendini göstermiştir. Böyle bir devrim görüşünün, aydınlar dışında, hiçbir sınıftan destek bulamayışı Atatürk'ün görüşündeki gerçekçilik yanını gösterir.

Berkes'e göre yanılma, Türk toplumunun doğu türü toplumlar yörüngesinden kopmamış olması yüzünden batılı toplumlar yörüngesindeki devrim anlayışının Türkiye'deki koşullara uymadığının görülememesindedir. Atatürk, yalnız ulusal kurtuluş koşulları altında toplumsal bir devrimin olanaksızlığı sonucuna varmakla kalmamış, asıl dava olan, tarih uzayında Doğu yörüngesinden Batı yörüngesine kaymanın, dayanak noktası olarak toplum sınıflarının birleşmesinden doğacak bir güçten başka ve onun dışında bir güç olamayacağı görüşüne varmıştır. Onun anladığı devrim, bu yörünge değiştirmesi işinin kendisidir. (36)

Kimi çevrelerce Kemalist devrimin sınıf içeriğinin olmadığı ve bu yüzden devrim sayılamayacağı ileri sürüldüğünü belirten Ateş'e göre, "Bu sav, pek gerçekçi olmayan bir savdır. Zira Kemalist devrim o günün koşulları içinde gelişmiş ve olgunlaşmış sınıflara dayanmak zorundaydı... olmayan, ya da yeni oluşmaya başladığı için henüz olgunlaşmamış bir sınıfa dayanamazdı." (37) Suna Kili ise Atatürk Devrim modelinin kapitalist ya da Marksist gelişme modellerinin kopyası

(36) Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, s.464.

(37) Ateş, a.g.y., s.35.

olmadığını, ancak bu modellerden esinlenilerek, bunların toplum ve ülke koşullarına uyan, toplumun değişmesini sağlayacak olan yönlerinin benimsendiğini söylüyor.(38)

Türk Devrimini genel kuramlar açısından değerlendirenlerin, genellikle bu devrimin tek bir yönüne ağırlık verdikleri biçiminde bir eleştiride bulunan Kongar'a göre, Ortodoks ve resmi Marxçı görüş, bu devrimin bir "ulusal burjuva devrimi" olduğunu söyler.Bu görüşün biraz daha geliştirilmiş biçimi ise, Türk Devrimini "ulusal demokratik devrim" olarak niteler.Türk solu içinde varlıklarını sürdüren ve güncel tartışmalar için de geçerlilik savı taşıyan bu iki görüş arasındaki fark, Türkiye'deki kapitalizmin gelişme aşaması hakkındaki yargıda yatar.Birinci görüşe göre, Türkiye'de kapitalizm ve burjuvazi, İttihat ve Terakki döneminde yeterince gelişmiştir.Bu nedenle de, Mustafa Kemal Atatürk'ün eylemi, bu sınıfa "ulusal" koruma getirmiş ve daha da gelişmesine yardımcı olmuştur.İkinci görüşe göre ise, Türkiye'de kapitalizm henüz yeterince gelişmemiştir.Bu nedenle de bir "burjuva" devriminden söz etmek olanaksızdır.Atatürk'ün yaptığı, tüm sınıfları ve bu arada önemli bir ağırlığı olan derebeylerini de "ulusal" bir devrim çerçevesinde birleştirmektir. Her iki görüşün üzerinde birleştikleri nokta ise, Türk Devriminin "ulusal" bir nitelik taşımakta oluşudur.(39)

b. Yabancı Yazarlara Göre.

Türk Devriminin Batı kaynaklı genel kuramlar açısından yorumlanmasına ilişkin olarak, Türkiye üzerine yaptıkları incelemelerle tanınan ve yapıtları dilimize çevrilmiş bulunan kimi yabancı bilim adamlarının düşüncelerini görmek yerinde olacaktır.

(38) Kili, a.g.y., s.8-9.

(39) Kongar, a.g.y., s.338.

"Atatürk Devrimi Sosyolojisi" adlı kitabın yazarı Kurt Steinhaus, hukukun batılılaştırılması ve laikleştirilmesini Türkiye'nin Avrupa burjuva toplumuna yapı bakımından yaklaştırılması yönünden önemli adımlar olarak gördüğünü belirterek şunları söylüyor:

"Atatürkçü amaçlara uygun olarak işler hale sokulan bir takım yenilikler, bu hareket üzerinde kesin bir yargıya varmak için yeterli değildir.1920 ile 1930 yılları arasında Türkiye, politik yapısı açısından bir burjuva devleti eğiliminde olmasına rağmen, hiç bir burjuva toplumu belirtisi göstermiyordu.Bu gerçek, yenilik olaylarının daha bir takım çözülmemiş özel sorunları olduğunu ortaya çıkarır.Devlet ile toplum arasındaki ilişkiler açısından Türkiye, Batı Avrupa'ya kıyasla bambaşka yollardan gelmiştir."(40)

Avrupa tarihinden çıkarılan yöntemleri kullanarak, Türk Devriminin birbirini izleyen evrelerini, ekonomik açıdan belirli sınıflar arasında devlet kontrolü için bir mücadele olarak veya tiranlıktan kurtulmak amacıyla bir halk hareketi biçiminde açıklama girişimleri olduğunu belirten Bernard Lewis ise;"Hürriyet aşkını ve sınıflar çatışmasını zaman zaman farketmek mümkün olmakla beraber, bunların hiçbiri, modern Türk tarihinin gerçeklerine tamamen uygun bir yaklaşı sağlamaz."(41) diyor.

Tikel Batılılaşmayla Tümel Batılılaşma yorumlarını yapanlar arasındakine benzer bir tartışmanın, bu kez yine Tümel Batılılaşma görüşünü savunanlarla, sınıfsal devrim görüşü yanlıları arasında ortaya çıktığı görülmektedir.Bu tartışmanın temelinde ise Türk Devriminin sınıfsal devrim kuramıyla açıklanıp açıklanamayacağı sorunu yatmaktadır.

(40) Kurt Steinhaus, Atatürk Devrimi Sosyolojisi, İstanbul: 1973, s.127.

(41) Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, Ankara:1984, s.477.

§3.YORUMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GÖRÜŞÜMÜZ.

I. Yorumların karşılaştırılması.

Oluşturmaya çalıştığımız yeni sınıflandırma düzeni kapsamında, akademik çevrede ortaya konulan yorumların iki tartışma çevresinde yoğunlaştığı söylenebilir: 1. Batılılaşma tikeldir-tümeldir, 2. Türk Devrimi Batı kaynaklı genel kuramlarla açıklanabilir-açıklanamaz ya da daha somut bir deyişle, Türk Devrimi bir burjuva devrimidir-değildir.

Tümel Batılılaşma başlığı altında ele alınan yorumların sahipleri, düşüncelerini "tikel olmama", "tikel karşıtı olma" biçiminde geliştiriyorlar. Türk Devriminin genel kuramlarla açıklanamayacağı, bir burjuva devrimi olmadığı konusundaki eleştirinin de Tümel Batılılaşma yorumunu yapanlar tarafından öne sürülmesi, bu görüşün diğerleri karşısında "özgünlük" savında olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

II. Kültür-Uygarlık Ayrımı.

Yorumlara bakıldığında, kültür ve uygarlık terimlerinin anlamları konusunda, ihtilal-inkılap-devrim terimleri arasındaki ilişkilere benzeyen ama çok daha geniş tartışmalara uzanan başka bir kavram sorunu olduğu görülüyor. Tartışmaların derinine girmeden şu söylenebilir: Türkçe'de günümüzde sürmekte olan anlaşmazlık, iki terim arasında -ilk bakışta ve çoğu zaman kullanılış biçimleriyle- ayrılık varmış gibi görülmesinden kaynaklanmakta, ancak bu kanıyı geçerli kılacak bilimsel ve tutarlı bir kaynak bulunmamaktadır. Dolayısıyla, genel kullanımda bu terimlerin aynı anlama geldiklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kültür ve uygarlığın Batı dillerindeki karşılıklarının ve bilimsel kavramlar olarak tarihsel gelişimlerinin incelenmesi, bu kanıyı doğrulayacaktır.(42)

Bu terimlerin farklı anlamlar taşıdığını savunanların, Türk Devrimini yorumlarken Atatürk'ün sözlerine sık sık değinmelerine karşılık, bu noktada dikkate almadıkları görülmüyor. Bu nedenle, Gökalp'le Atatürk arasındaki kültür ve uygarlık kavramlarına ilişkin değişik yaklaşımlar belirginleştirilemediği gibi, tam karşıtı bir sonuca varılıyor.(43)

Batılılaşırken -ya da çağdaşlaşırken- toplumsal kurumların hangi yöntemler kullanılarak, ne biçimde ve ne ölçüde değiştirileceği, diğer bir deyişle değişimin nitel ve

(42) Bozkurt Güvenç, İnsan ve Kültür, İstanbul:1979, s.95-137. Akarsu, a.g.y., s.34-35.

(43) Atatürk kültür ve uygarlık kavramları arasındaki ilişki konusunda şunları söylüyor:

"Medeniyetin ne olduğunu başka başka tarif edenler vardır. Bence medeniyeti harstan ayırmak güçtür ve lüzumsuzdur. Bu nokta-i nazarımı izah için hars ne demektir tarif edeyim:

a) Bir insan cemiyetinin devlet hayatında, b) Fikir hayatında, yani ilimde, içtimaiyatta ve güzel sanatlarda; c) İktisadi hayatta yani ziraatte, sanatta, ticarete, kara, deniz ve hava münakalâtçılığında yapabildiği şeylerin muhassalasıdır.

Bir milletin medeniyeti dendiği zaman hars nam altında saydığımız üç nevi faaliyet muhassalasından hariç ve başka bir şey olmayacağını zannederim. Şüphesiz her insan cemiyetinin hars, yani medeniyet derecesi bir olmaz. Bu farklar devlet, fikir, iktisadi hayatlarının her birinde ayrı ayrı göze çarptığı gibi bu fark üçünün muhassalasası üzerinde de görülür.

Mühim olan muhassalalar üzerindeki farktır. Yüksek bir hars, onun sahibi olan millete kalmaz diğer milletlerde de tesirini gösterir. Büyük kıtalara şamil olur. Belki bu itibarla olacak, bazı milletler yüksek ve şamil harsa,

nicel boyutlarıyla uygulanacak stratejinin ne olacağı sorularına verilen öznel yanıtlarla, Türk Devriminin gerçekleştirilmesi sürecinde egemen olan ideoloji arasında benzerlikler veya ayrılıklar bulunmaya çalışılması, bilimsel bir tutum olarak değil, kişisel yargıların ağır bastığı değerlendirmelerde bulunmak olarak görülmelidir.

III. Osmanlı Batılılaşma Hareketleri ve Türk Devrimi.

Türk Devrimiyle, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde sözkonusu olan batılılaşma hareketlerinin ilişkilendirilmesi konusu üzerinde önemle durmak gerekiyor. Türk Devrimi incelemir ve değerlendirilirken, bu süreç üzerinde etkili olan tarihsel etkenlerin zaman zaman gözden kaçırılabilirdiği görülmektedir. Kuşkusuz, Türk Devrimini hazırlayan koşullar, birdenbire ortaya çıkmamış, zaman içinde gelişerek toplumun devrim boyutunda bir değişim sürecine girmesine neden olmuştur. Sözkonusu koşullar ele alınırken, Türk Devrimiyle Osmanlı batılılaşma hareketlerinin çoğu zaman yapıldığı gibi doğrudan birbirleriyle karşılaştırılması yerine, batılılaşmanın, aralarında neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde işlevsel bağlar bulunan bir eylemler bütünü olarak ele alınması daha geçerli bir yaklaşım olacaktır. Türk Devriminin örneğin Islahat veya Tanzimat düzenlemeleriyle benzerlikler taşıdığını ya da tüümüyle ayrı olduğunu söylemenin, bu olaylar üzerinde etkili

medeniyet diyorlar. Avrupa medeniyeti, asrı hazır medeniyeti gibi." A. Afetinan, Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, İstanbul:1971, s.43-44.

Atatürk ve Gökalp'in çeşitli konulardaki görüşlerinin karşılaştırılması için bkz. Erol Cihan, "Atatürk İnkılâbı ile Ziya Gökalp Arasında Ortak Olan, Ortak Olmayan Noktalar", 60. Ölüm Yıldönümünde Ziya Gökalp, İstanbul:1986, s.32-36.

olan iç dinamiklerin işleyişleri belirtilmedikçe, aralarındaki işlevsel ilişkilerin tutarlı açıklamaları yapılmadıkça fazla bir anlam taşımayacağı açıktır.

Bakış açısını biraz daha genişleterek, inceleme alanını ulusal düzlemde , uluslararası düzleme kaydırmak ikinci adımı oluşturuyor.Batılılaşma süreciyle eşzamanlı olarak Dünya siyasal tarihinde ortaya çıkan değişimlerin yansımalarını, bir anlamda dış dinamiklerin paylarını değerlendirmeye katmak gerekmektedir.Böylece Türk Devriminin geçmişi ve çevresiyle ilişkisi saptanarak, yatay ve düşey eksendeki konumu belirginleştirilebilecektir.

IV. Batı Kaynaklı Kuramlar ve Türk Devrimi.

Yukarda belirtilen yaklaşım, Türk Devriminin Batı kaynaklı kuramlarla açıklanabilirliğinin araştırılması konusunda da tümüyle geçerli.Bu kapsamda, üzerinde ağırlıklı durulan Osmanlı toplum düzenine ilişkin geniş tartışmalar ve görüş ayrılıklarının varlığı, Türk Devriminin hemen öncesinde ülke genelinde egemen olan toplumsal koşullarla, bu koşulların devrim süreci içinde gösterdiği değişim ve toplum düzeninde gerçekleşen kalıcı yapısal dönüşümlerin belirlenebilmesini, daha işin başında güçleştirmektedir.Osmanlı toplumunun yapısına ilişkin verilerin sınırlı ve tartışmalı oluşu, Cumhuriyet toplumuna geçiş sürecinin değerlendirilmesini olumsuz yönde etkilerken, varılan sonuçların taşıdığı hata payını da artırmaktadır.Türk Devrimi üzerine yapılan yorumlarda öne sürülen savlar geçmişe yönelik kimi soruların gündeme gelmesine neden olmakta, bu sorulara yanıt aranırken sözkonusu savların çoğunlukla kişisel varsayımlar üzerine kuruldukları görülmektedir.Osmanlı toplumunda siyasal sınıfların oluşması, geliş-

mesiye 1910'lardaki görünümü konusunda yapılan değerlendirmeler, Türk Devriminin sınıfsal kimliğinin belirlenmesinde önemli yer tutmaktadır. Bu gelişim çizgisine ilişkin kişisel yargılar içeren görüşlerle, Batı toplumlarının tarihsel gelişimlerinden hareketle oluşturulan kuramların, Osmanlı toplumu için de geçerli olduğu ve Türk Devriminin aynı kapsamda ele alınması gerektiği savunulmaktadır. Bu tür yorumların tartışmaya açık oldukları gözden uzak tutulmamalıdır.

V. Avrupa ve Yakın Dönem Türk Tarihi.

Üzerinde durulması gereken -yukarıda belirtilen bakış açısıyla da yakından ilgili- diğer bir konu, Batı, daha doğrusu Avrupa tarihiyle yakın dönem Türk tarihi arasında koşutluklar kurulmaya çalışılmasının, yaygın bir tutum olarak sık sık dile getirilmesidir. 1808 Senedi İttifakının Türk Magna Carta'sı, Türk Devriminin Türk Aydınlanması, Milli Türk Rönesansı veya burjuva devrimi olarak adlandırılmasını, Kemalizmin Jacobenizme benzetilmesini bu kapsamda sayabiliriz. Bu tür değerlendirmeler, Türk siyasal tarihindeki kimi olayların Batıda gerçekleştirilen önemli dönüşümlere benzetilerek anlamlarını güçlendirme ve daha etkili bir anlatıma ulaşma amacının sonucu olarak görülmelidir. Yoksa iki ayrı coğrafya, zaman ve toplumda özdeş olayların yinelenmesinin sözkonusu olamayacağı açıktır. Eğer böyle bir özdeşlik kuruluyor olsaydı, Avrupa tarihinin birkaç yüzyıllık aralarla Türkiye'de "tekerrür" ettiği gibi bir sonuç ortaya çıkacaktı.

VI. Türk Devriminin Yorumlanmasına İlişkin Görüşümüz.

Türk Devriminin salt çevresinden ve geçmişinden soyutlanmış bir toplumda, geçmişine ve çevresine karşı savunma

mekanizmalarıyla donanmış bir ideolojinin ürünü olarak tanımlanamayacağı gibi, bu savın karşıtı olan genel bir aktarmacılık veya savunmasız uyarlamacılık olarak değerlendirilemeyeceği kanısındayız. Diğer yandan, Türk Devriminin sınıfsal niteliği konusunda ortaya atılan görüşlerin de olayları belli modellere uyarlamaya çalışan çıkarsamalara dayandığı bir gerçek.

Dolayısıyla, incelemeye çalışılan yorumlar arasından herhangi birinin tek başına geçerli olduğunu söylemek söz konusu olamamakta. Kuşkusuz, görüşler az ya da çok paylaşılabilir düşünceler içermektedir. Ancak, değişik kaynaklardan derlenen, olumlu olarak değerlendirilebilecek yargıların birleştirilmesi ve ortaya yeni bir yorum çıkartılması da olanaksız görünmektedir.

Türk Devriminin değişik yorumlarını inceledikten sonra, farklı yaklaşımların varlığının doğal karşılanması gerektiğini belirterek, konunun genelini kavramaya çalışmak ve çelişkili noktaları vurgulamakla yetinmenin doğru bir davranış olacağı kanısındayız. Sorunları aşmanın yolunun daha çok bilimsel bilgi sağlamaya yönelik ayrıntılı çalışmalardan geçtiği düşünceyle, ileride daha geniş çevrelerce benimsenebilecek sonuçlara ulaşması olası araştırmalara bireysel çabalarla katkıda bulunmak, yeni başlangıç noktaları aramak kişisel amaçlar olarak yeterli görülmelidir.

SONUÇ.

Bu araştırmada, Türk Devriminin değişik yorumlarıyla, bu yorumlara getirilen eleştirileri, akademik çevrede ele alınış biçimiyle -ana çizgileriyle de olsa- incelemeye, nirengi noktaları belirginleşen dūřünsel düzlem ve bu düzlemde yer alan görüşlere ilişkin kimi saptamalarda bulunmaya çalıştık.

Oluşturduğumuz sınıflandırma düzeni, -bu güne kadar yapılanlardan farklı olarak- salt Türk akademik çevresinde geliştirilen yorumları kapsamaktadır.Bu yolla sınırları belirlenmiş bir ortamda Türk Devriminin algılanışı belirlenmeye çalışılmıştır.

Sınıflandırma düzenimiz öncekilerle karşılaştırıldığında arada bazı ayrılıklar olduğu görülmektedir.Sözkonusu sınıflandırmalarda yer alan , toplum genelinde sözkonusu edildiği belirtilen değerlendirmelerin tümünün akademik çevreye yansımadiği söylenebilir.Kimi görüşler elenerek öne sürülmektedir.Örneğin, Akarsu'nun sınıflandırmasında sözü edilen Atatürk'ün Batının da batılılaşmanın da karşısında olduğunu savunan görüşle, Sinanoğlu'nun sınıflandırmasında yer alan devrim karşıtı tutum kapsamında değerlendirilebilecek yorumlar akademik çevrede dile getirilmemektedir.

Çalışmanın başından beri sürekli vurgulamak zorunda kaldığımız sorunların büyük ölçüde Türk Devrimine nasıl yaklaşmak gerektiği, kalkış noktasının ne olduğu konusunda somut bir tercihte bulunulmaması ya da bu tercihin dile getirilmemesinden kaynaklandığı anlaşılıyor. Herşeyden önce, Türk Devrimi ideolojisinin tarihsel bir olgu olarak mı, yoksa güncel politikanın bir parçası olarak mı görüldüğünün kesin bir biçimde belirtilmesi gerekiyor. Çünkü, geçmiş kapsamında ele alınan olaylarla, bugüne ilişkin olaylar aynı biçimde incelenemez. Bu ayırım gözetilmezse, tutarsızlıkların, kopuklukların ve çelişkilerin ortaya çıkması kaçınılmaz olur.

Türk Devrimini 50-60 yıl öncesiyile bugün arasında gidiş gelişler yaparak, bu sürede gerek Türkiye'de gerekse dünyada gerçekleşen değişikliklerin etkilerini göz önüne almadan yorumlamaya çalışmak, konuya salt geçmişe yönelik bir olguyu irdelemek olarak yaklaşmayı kaçınılmaz kılar.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu, Türk Devrimi ideolojisinin, Kemalizmin ele alınış biçimidir. Cumhuriyet tarihine baktığımızda, Kemalizmin birden fazla görünüşüyle karşılaşıyoruz. Atatürk sonrası siyasal gelişmelerin ürünü olan farklı yaklaşımlar, temel bir siyasal değişiklikten, çok partili siyasal düzene geçişten kaynaklanmıştır. Bu açıdan Kemalizmi tek parti dönemi ve çok parti dönemi olmak üzere -alt bölümlere de ayrılabilen- iki ana başlık altında ele almak yerinde olacaktır.

Kemalizmi, hangi görünüşünün ele alındığını belirtmeden değerlendirmek, genel ve tek bir yorumda bulunmak, bilim-

sel açıdan olduğu kadar, toplumsal gerçeklerin belirtilmesi açısından da yetersiz kalmaktadır. Oysa, Türk Devrimi sürecine ilişkin üretilen çok sayıdaki görüşe karşılık, Kemalizmin değişik siyasal sistemlerdeki farklı görünüşleri üzerinde pek fazla durulmamıştır.

Bir devrimin ideolojisinin, devrim sürecinde egemen olan olağanüstü koşulların belirlediği bir ortamda algılanışıyla, çok partili demokratik sistemdeki algılanışı, kaçınılmaz olarak farklı olacaktır. Atatürk İlkeleri olarak adlandırılan altı ilkenin, 1961 ve 1982 Anayasalarında, 1924 Anayasasından değişik biçimde ele alınışı, bu durumun en canlı örneğidir.

Türk Devriminin yorumlanması aşamasında, ideolojik değerlendirmelerde bulunurken, üzerinde özellikle durulması gereken konu, Kemalizmin, Türk çoğulcu demokratik sistemindeki özgün konumunun belirlenmesidir. Sözkonusu belirleme işlemi, bir anlamda Kemalizmin siyasal sistem değişikliklerine uyarlanabilme yeteneğinin araştırılması, pragmatik niteliğinin irdelenmesidir. Bu bağlamda gerçekleştirilecek araştırmalar, Türk Devrimi üzerine yapılan çalışmalara önemli veriler, çağdaşlaşma ve demokratikleşme sürecinde karşılaşılan sorunların ayrıştırılması çabalarına da teorik düzeyde önemli katkılar sağlayabilecektir.

Türk toplumunun çağdaşlaşma sürecini konu alan çalışmaların kapsamlarının, bilimsel bilgi üretimine katkı oluşturmaları açısından, ulusal çerçeveden daha ileri boyutlara genişlemek durumunda olduğu bir gerçek. Türkiye'nin tüm az gelişmiş ülkeler -özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun egemen olduğu topraklarda kurulan çok sayıdaki devlet- arasında değişik açılardan sözkonusu olan özel konumu, kuşkusuz Türk çağdaşlaşma sürecine de özel bir anlam yüklemekte. Dolayısıyla, Türk toplumunun kendi çağdaşlaşma sürecine, ağırlıklı olarak Türk Devrimine, bakışı da ulusal ölçüleri aşan bir yaklaşımı

gerekli kılıyor.

Kemalizm, Cumhuriyetin kuruluş döneminde olduğu gibi günümüzde ve gelecekte de Türk toplumunun siyasal gündemindeki özgün konumunu koruyacaktır. Toplumsal bilimlerin günümüzde ulaştığı ileri aşamaların ürünü olan araştırma yöntemleri ve araçları kullanılarak gerek Türk Devrimi, gerekse Kemalizm Türk bilim çevrelerince üzerinde önemle durulan konular olma özelliklerini sürdüreceklerdir.

KAYNAKÇA

- Afetinan, A. Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıkları.
İstanbul:Milli Eğitim Basımevi,1971. XII-123s.
- Akarsu, Bedia. Atatürk Devrimi ve Yorumları.3.Bası.
Ankara:TDK Yayınları,1981. 41 s.
- Aksoy, Ö.Asım. "Atatürk'ün Dilimize Kazandırdığı Güç",
Türk Dili 353 (1981):656-671.
- Ataay, Aytekin. "Kemalizme (Atatürkçü Öğretiye) Giriş",
Prof.Dr.Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan.
İstanbul:Fakülteler Matbaası,1982. XIV-655 s.
- Ateş, Toktamış. Türk Devrim Tarihi. İstanbul:Güryay Matb.,198
XVI-363 s.
- Aydemir, Ş. Süreyya. Suyu Arayan Adam, Ankara:Öz Yayınları,
1951. 538 s.
- Berkes, Niyazi. Türkiye'de Çağdaşlaşma. Ankara:Bilgi Basımevi
1973. 555s.
- Berkes, Niyazi. Atatürk ve Devrimler. İstanbul:Adam Yay.,1982
234 s.
- Cihan, Erol. "Atatürk Devrimleri Yorumları" , Deniz Harp
Okulu Atatürk Konferansları 29-30 Nisan 1981.
İstanbul:Deniz Harp Okulu Basımevi,1981.

- Cihan, Erol. Türk İnkılap Tarihi Notları I Türk Devrimi Kavramı ve Yorumları. İstanbul:Fakülteler Matb., 1983. 152 s.
- Cihan, Erol. "Atatürk İnkılâbı ile Ziya Gökalp Arasında Ortak Olan, Ortak Olmayan Noktalar", 60.Ölüm Yıldönümünde Ziya Gökalp. İstanbul:i.Ü. Yay.,1986. 36s
- Eren, Hasan-Hamza Zülfikar. Anayasa Sözlüğü.Ankara:TDK Yay., 1985. VIII-246 s.
- Eroğlu, Hamza. Türk Devrim Tarihi. Ankara:Ayyıldız Matb.,1975. XV-455 s.
- Giritli, İsmet. "Kemalizmin Sosyo-Ekonomik Yönü", Atatürk Devrimleri I.Milletlerarası Simpozyumu Bildirileri. İstanbul:Sermet Matb.,1975. XV-665
- Giritli, İsmet. (Atatürk'ün 100. Yıldönümünde) Kemalis Devri ve İdeolojisi. İstanbul:Fakülteler Matb.,1986. XII-244 s.
- Giritli, İsmet. "Atatürk İdeolojisi ve Gençlik",Atatürk Konferansları Dizisi.İstanbul:Boğaziçi Ün.,1986. 136 s.
- Gökberk, Macit. "Atatürk ve Uygarlık", Türk Dili 338 (1979) 278-280.
- Gökberk, Macit. "Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk"Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk . İstanbul:Dr.Eczacıbaşı Vakfı Yay.,1983. XX-568 s.

Güvenç, Bozkurt. İnsan ve Kültür. İstanbul:Remzi Kitabevi, 1979. XVI-411 s.

Harf İnkılabı Simpozyumu. İstanbul:İ.Ü.Yay. 1983. 96 s.

İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı II. İstanbul:Kardeşler Mat. 1987. 476 s.

İ.Ü. Kuruluş, Tarihçe, Teşkilat ve Öğretim Üyeleri I 1453-1981. İstanbul:Edebiyat Fak. Matb.,1983. XXII-154 s.

İzgi, Özkan. "Türk İnkılap Tarihi Derslerinin Metod ve Kaynaklar Açısından İncelenmesi", I.Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Semineri 11-13 Mayıs 1985 Samsun:Ondokuzmayıs Ün.Basımevi,1985. 90 s.

Kafesoğlu, İbrahim-(Mehmet Saray). Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller. İstanbul:Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1983. 184 s.

Kalaycıoğlu, Ersin."Bir Siyasal Değer ve Tutum Aktarma Süreci Olarak Atatürk İlkelerinin Öğretimi ve Üniversite", I.Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Semineri 11-13 Mayıs 1985. Samsun:Ondokuzmayıs Ün.Basımevi,1985. 90 s.

Kaplan, Mehmet. "Ziya Gökalp'in Düşünce Sistemi İçinde Kültür Kavramının Yeri", 60. Ölüm YılıÖneminde Ziya Gökalp. İstanbul:İ.Ü. Yay.,1986. 36 s.

- Karal, E.Ziya. Atatürk ve Devrim (Konferanslar ve Makaleler) (1935-1978). Ankara:TTK Basımevi, 1980. VIII-278 s.
- Kili, Suna. "Atatürk Devrim Modeli, Çağdaşlaşmak ve Kalkınmak Deniz Harp Okulu Atatürk Konferansları 29-30 Nisan 1981 . İstanbul:Deniz Harp Okulu Basımevi,1981.
- Kongar, Emre. Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk. İstanbul:Remzi Kitabevi, 1983. 402.
- Kubalı, H.Nail. Türk Devrim (İnkılap) Tarihi. İstanbul:Harp Akademileri Basımevi,1973. X-174 s.
- Küçük, Yalçın. Türkiye Üzerine Tezler. 1908-1978 I . İstanbul Tekin Yayınevi, 1980. 520 s.
- Lewis, Bernard. Modern Türkiye'nin Doğuşu. 2.bs.Çev.Metin Kıratlı. Ankara:TTK Basımevi,1984. XVI-541 s.
- Mumcu, Ahmet. Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi. 9.bs. İstanbul:İnkılap Yayınevi,1984. XVI-224 s.
- Mumcu, Ahmet. "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersinin Öğretiminde Yapılan Yanlışlar", I.Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Semineri 11-13 Mayıs 1983. Samsun:Ondokuzmayıs Ün.Basımevi,1985. 90 s.
- Ozankaya, Özer. Atatürk ve Laiklik Atatürkçü Düşüncenin Temel Niteliği.Ankara:T. İş Bank.Yay.,1981. XV-292s

- Özbuğun, Ergun. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sisteminin Temelleri). Ankara:YÖK Yay.,1986.
- Özek, Çetin. "Ceza Hukuku ve Demokratik Düzenin Korunmasında Lâiklik İlkesi-Cumhuriyet Döneminde Lâikliğe Karşı Dini Akımlar", Doğumunun 100. Yılında Atatürk Sempozyumu Atatürk İlkeleri ve Ceza Hukuku 15-18 Aralık 1981. İstanbul:Fakülteler Matb.,1981. V-422s.
- Özleştirme Kılavuzu.Ankara:TDK Yay.,1978. 195s.
- Sağlam, Mehmet. "Kemalizmin Çağdaş Dünyaya Etkileri", Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri. İstanbul:Sermet Matb.,1975. XV-665
- Saray, Mehmet. "Atatürk ve Türk Tarihi", Türk Kültürü 249 (1984):1-18
- Sarıca, Murat. Siyasal Tarih. İstanbul:Filiz Kitabevi,1980. 320 s.
- Sarıca, Murat. 100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi . 3.bs. İstanbul:Gerçek Yayınevi,1980. 224s.
- Savcı, Bahri. "Çağdaşlaşmada Mustafa Kemal Çizgisi", Atatürk Saygı. Ankara:A.Ü. Basımevi,1969. 317 s.
- Savcı, Bahri. "Yarım Yüzyıl Sonra Atatürkçülük", Türk Dili 347 (1980):451-561

- Sinanoğlu, Suat. "Türk İnkılabının Üniversal Değeri"
Cumhuriyet 81. İstanbul:Alpaz Matb.,1981.192
- Steinhaus, Kurt. Atatürk Devrimi Sosyolojisi.Çev.M. Aktaş
İstanbul:Sander Yay.,1973. 239 s.
- Tanilli, Server. Anayasalar ve Siyasal Belgeler. İstanbul:
Sulhi Garan Matb.,1976. IV-669s.
- Timur, Taner. Türk Devrimi Tarihi Anlamı ve Felsefi Temeli.
Ankara:Sevinç Matb.,1968. VIII-169 s.
- Tunaya, T.Zafer. Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku. İstanbul
Fakülteler Matb.,1981. VIII-689 s.
- Tunaya, T.Zafer. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi.Cilt
İstanbul:İletişim Yay.,1983. 288 s.
- Tunçay, Mete. "Atatürk Konusunda Yanıtlara Yanıt", Toplum ve
Bilim 9-10 (1980):122-131
- Turan, Şerafettin. Atatürk ve Ulusal Dil. Ankara:A.Ü.Basımevi,
1981. 53 s.
- Türkdoğan, Orhan. "Cumhuriyetten Önce Yenileşme Hareketleri
ve Atatürk'te Milli Devlet Anlayışı",
Türk Dünyası Araştırmaları 13(1981):9-118
- Vardar, Berke. Dil Devrimi Üstüne. İstanbul:Yankı Yay.,1977.
119 s.
- Velidedeoğlu, H. Veldet. "Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında
'Devrim've Anarşi", Türk Dili,353 (1981
679-685

Yerasimos, Stefanos. Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye. Cilt.3
Çev.Babür Kuzucu. İstanbul:Gözlem Yay.,
1976. 1167--1776 s.

Yücel, Tahsin. Dil Devrimi ve Sonuçları. Ankara: A.Ü.Basımevi
1982. 173 s.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dökümantasyon Merkezi